

Veileder til økologiforskriften
(forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske
landbruksprodukter, akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr av
18.03.2017 nr. 355)

Regelverksveileder

Økologisk landbruk

Utfyllende informasjon om regelverket
for økologisk landbruksproduksjon

Versjon 1. februar 2021

Endringer (f.o.m. 20.4.2017)	
Dato	Punkt endret
20.04.2017	3.4 Dyrenes opprinnelse og innkjøp av dyr. Lagt til avsnitt om beregning av prosentandel og tolkning av voksne dyr. Riktige henvisninger til norsk regelverk lagt inn.
23.05.2017	3.4 Dyrenes opprinnelse og innkjøp av dyr. Presisering av 40 %-regelen. <u>Vedlegg 1</u> plantestyrkende midler fjernet. Nytt vedlegg 1 om plantevernmidler med ny liste basissubstanser, nytt vedlegg 2 om gjødsel, nytt vedlegg 3 om arealer og nytt vedlegg 4 om rengjøringsmidler.
18.12.2017	3.4 Endret dato for bruk av livkylling. 3.6 Spesifisering av beregning av egenprodusert fôr. Endret dato for bruk av proteinfôr. 3.9 Avhorning krever tillatelse. 3.13 Ny tekst om dyretetthet for slaktekylling. Nye vedlegg 5 og 6. Språklige forbedringer.
14.02.2018	Små feilrettinger i kap 1.10, 1.15 og 2.2 Vedlegg I: Steinmel og leire er tatt inn i lista
2.10.2018	1.15 og 1.16 lik tekst som i veileder om foredling mv. 2.5 om basisstoffer 3.6 Bruk av beiter og grovfôr: fjernet «besetningsnivå» 3.11 Innearealkrav ammekyr 3.12 Nytt avsnitt om værforhold
05.02.2019	2.3 Parallellproduksjon: Ny praksis om bruk av ulike frøblandinger i eng 3.6 Fôr: Forlenget dato for bruk av 5 % ikke-økologiske proteinfôrmidler til fjørfe og svin
30.04.2019	3.4 Oppdatert dato for bruk av konvensjonell livkylling 3.13 Rettet feil i liste over saktevoksende raser. Presisering om medregning av veranda i inneareal. Vedlegg 2: Ny grense for kobber (endret fra 6 til 4 kg)
30.07.2019	3.13 Oppdatert liste over tillatte raser
16.06.2020	1.7 Nytt avsnitt om krav til underskrevet erklæring 1.10 Nytt kap. om kontroll av leverandørsertifikater 1.13 Nytt kap. om endringer som skal meldes 2.2 Karenstid. 2.4 Næringstilførsel. Ny henvisning til nitratregelverk 3.6 Fôr, avlingstap. Presisering angående at søknader gjelder grovfôr. 3.12 Beite- og luftearealer. Presisering ang. overbygging av luftegård. 4.8 Sykdomsforebygging bier. Ny tekst om antibiotikabruk og sykdomsoppfølging I tillegg er det gjort en del endringer i kap. 1 som følge av endringer i bedriftsveilederen.
01.02.2021	2.4 Næringstilførsel: presisering angående nitratgrense 3.4 Referanse til liste over bevaringsverdige raser lagt inn 3.6 Fôr: Forlenget dato for bruk av 5 % ikke-økologiske proteinfôrmidler til fjørfe og svin Vedlegg 1: Biokull er tatt inn på lista

Innhold

1	DETTE BØR DU VITE OM ØKOLOGISK PRODUKSJON	7
1.1	Hva finner du i denne veilederen?	7
	Veilederne er ikke juridisk bindende.....	7
1.2	Myndighetsfordeling og tilsynsansvar	7
	Debios oppgaver og ansvar	7
	Mattilsynets oppgaver og ansvar	7
1.3	Mål og prinsipper for økologisk produksjon	8
	Landbruket skal være allsidig og bidra til jordas fruktbarhet.....	8
	Det er strenge krav til gjødsel, fôr og plantevernmidler	8
	GMO er forbudt.....	8
	Husdyrholdet skal bidra til likevekt på gården	8
	Kunnskap og respekt for dyrenes egenart er selve grunnlaget for økologisk husdyrhold	8
	Karenstid før produktene kan omsettes som økologiske	9
1.4	Regelverket på økologiområdet.....	9
	Økologiregelverket gjelder i tillegg til annet regelverk.....	9
1.5	Sertifisering hos Debio – hvem er kontrollpliktig?	9
1.6	Gebyr for kontrollordningen	10
1.7	Slik knytter du deg til kontrollordningen	10
	Debio kontrollerer virksomhetene årlig.....	11
	Debio skal ha tilgang til opplysninger og dokumentasjon.....	11
1.8	Setter du bort deler av produksjonen eller håndteringen av produktene?	12
1.9	Regnskap og lagerbeholdning.....	12
1.10	Kontroll av sertifikatene til leverandørene du bruker	13
1.11	Husk å utføre kontroll når du mottar økologiske produkter	13
1.12	Hvis du får mistanke om uregelmessigheter eller lovbrudd.....	14
1.13	Når du gjør endringer i produksjonen skal du melde fra til Debio.....	14
1.14	Utmelding	15
1.15	Eierskifte.....	15
1.16	Debio svarer på spørsmål og tar imot søknader og klager	15
	Søknader om dispensasjon og tillatelser.....	15
	Klager.....	15
1.17	Krav til merking	15
	Merking av produkter under omlegging til økologisk produksjon	16
	Logoer for økologisk produksjon	16
1.18	Bruk av betegnelser for økologisk produksjon	17
2	ØKOLOGISK PLANTEPRODUKSJON	18

2.1	Arealene må godkjennes	18
2.2	Karenstiden varierer etter hvilke plantekulturer som dyrkes.....	18
	Unntak fra reglene om når karenstiden starter	19
2.3	Parallellproduksjon – regler for å drive konvensjonelt og økologisk samtidig	20
	Hva er parallellproduksjon?	20
	Når er det tillatt med parallellproduksjon?	20
	Vær oppmerksom når du dyrker ulike sorter av samme art.....	20
	Krav om ulike sorter ved parallellproduksjon av flerårige vekster	21
	Unntak fra krav til ulike sorter i økologisk og konvensjonell produksjon:	21
2.4	Næringstilførsel i økologisk landbruk.....	22
	Vekstskifte skal øke jordas fruktbarhet og biologiske aktivitet.....	22
	Hvordan gjødsle i økologisk produksjon.....	22
	Hva kan du bruke av ikke-økologisk gjødsel?.....	23
	Bruk av matavfall	23
	Bruk av fiskebiproduktet grakse.....	23
	Slik dokumenterer du behovet for ikke-økologisk gjødsel.....	23
	Følgende organiske gjødselslag er ikke tillatt:	23
	Hvilke råvarer kan brukes til biogassproduksjon (biorest)?	24
2.5	Hvordan regulerer du ugras, skadedyr og sykdommer?	24
2.6	Formeringsmaterialet skal være godkjent	24
	Frø og settepotet	25
	Vegetativt formeringsmateriale utenom settepotet	25
	Skal du produsere frø, såvare og vegetativt formeringsmateriale?.....	25
2.7	Krav til vekstmedium i pottes, kar og benker.....	26
2.8	Krav til økologisk veksthusproduksjon	26
2.9	Høsting av planter og plantedeler fra utmark	27
2.10	Økologisk sopp	27
3	ØKOLOGISK HUSDYRHOLD	29
3.1	Omlægging og karenstid	29
	Kan arealer og besetning legges om samtidig?	29
3.2	Godkjenning og identifikasjon av animalske produkter.....	30
3.3	Parallellproduksjon	30
	Unntaksmuligheter for parallellproduksjon av samme art husdyr	31
3.4	Krav til dyrenes opprinnelse og til innkjøp av dyr	31
	Første gang du etablerer en økologisk husdyrbesetning	31
	Økologiske livkullinger – Debio godkjenner inntil videre	32
	Når du må fornye besetningen med konvensjonelle hunddyr for avl	32
	Fornyng med konvensjonelle hanndyr for avl	33
	Søknad, dokumentasjon og karenperiode ved innkjøp av konvensjonelle dyr	33
	Ved katastrofer og andre særlige hendelser.....	33
3.5	Transport av dyr.....	33
3.6	Fôr.....	34
	Du skal ha en viss andel egenprodusert fôr	35

Melk	35
Melkeerstatning av naturlig melk er tillatt	35
Kalvens dieperiode	36
Bruk av melk fra dyr som er behandlet med legemidler	36
Bruk av beiter og grovfôr	36
Fellesbeiter	37
Når kan du bruke fôr fra karensarealer?	37
Ved avlingstap eller fôrmanget etter en katastrofe	38
Oversikt - bruk av ulike typer fôr	38
3.7 Sykdomsforebygging og veterinærbehandling	39
Prinsipper for valg av behandlingsmetode	39
Om tilbakeholdelsestiden ved bruk av legemidler	40
Dokumentasjon og merking	40
3.8 Reproduksjon.....	40
3.9 Fysiske inngrep	41
3.10 Dyretall i forhold til spredeareal	41
3.11 Husdyrrom	41
Krav til inneareal	42
Oversikt over arealkrav	42
Krav til hvileområdet.....	42
Oppbinding.....	43
Husdyrrom: spesielt for storfe	43
Husdyrrom: spesielt for sau.....	43
Husdyrrom: spesielt for griser	44
Dyreslag som kan gå ute hele året	44
Rengjøring og skadedyrbekjempelse i husdyrrom	44
3.12 Tilgang til beite- og luftearealer	44
Utforming av luftegården	45
Krav om beiting for drøvtyggere og hest.....	45
Egne regler for okser	45
Utearealer for griser	46
3.13 Spesielle regler for fjørfe.....	46
Husdyrrom for fjørfe	46
Bygninger til fjørfe skal oppfylle disse minstekravene:	46
Dyretetthet for slaktekylling.....	47
Luftegård for fjørfe.....	47
Krav om minstealder ved slaktning eller bruk av saktevoksende fjørferaser	47
Kyllingraser som er tillatt i økologisk produksjon	48
Kalkunraser som er tillatt for økologisk produksjon	48
Minstealder ved slaktning	48
3.14 Spesielle regler for kaninhold	49
Karenstid	49
Ute- og inneareal	49
Fôring	49
Reproduksjon	49
4 ØKOLOGISK BIRØKT.....	50
4.1 Generelt om økologisk birøkt	50
4.2 Krav til dokumentasjon	50

4.3	Karenstid	50
4.4	Parallellproduksjon	51
4.5	Bienes opprinnelse	51
	Fornyng eller gjenetablering	51
4.6	Plassering av bigårdene.....	51
	Unntak fra kravet om bigårdens plassering	52
4.7	Fôr.....	52
4.8	Sykdomsforebygging og veterinærbehandling.....	53
4.9	Håndtering av biene	54
4.10	Egenskaper ved bikuber og materialer som brukes i birøkt.....	54
	Bikuber	54
	Voks	54
4.11	Rengjøring og desinfeksjon.....	54
	Vedlegg 1: Gjødning, jordforbedringsmidler og næringsstoffer.....	56
	Vedlegg 2: Plantevernmidler.....	61
	Vedlegg 3: Minste areal innendørs og utendørs areal og andre særtrekk ved lokalene	65
	Vedlegg 4: Produkter til rengjøring og desinfisering.....	67
	Vedlegg 5: Fôrmidler	69
	Vedlegg 6: Tilsetningsstoffer i fôrvarer.....	71

1 Dette bør du vite om økologisk produksjon

1.1 Hva finner du i denne veilederen?

I denne veilederen finner du utfyllende beskrivelser av de viktigste reglene som gjelder økologisk landbruksproduksjon. Hva kreves av din produksjon for at du skal kunne markedsføre produktene som økologiske? Det gir veilederen svar på. Eksempler på sentrale problemstillinger er fremstilt i eksempelp bokser.

[Her](#) finner du en veileder som gir utfyllende informasjon om foredling, lagring, import og omsetning av økologiske produkter.

Veilederne er ikke juridisk bindende

Veilederne må leses sammen med forskriften, herunder bestemmelsene i forordningene, siden det alltid er forskriften med de forordningene som gjennomføres i forskriften som utgjør de til enhver tid gjeldende bestemmelsene. Ved eventuell uoverensstemmelse mellom veilederne og økologiforskriften, er det forskriftsteksten som skal legges til grunn.

1.2 Myndighetsfordeling og tilsynsansvar

Debios oppgaver og ansvar

Mattilsynet har delegert myndigheten til å føre tilsyn og fatte enkeltvedtak til Debio¹. I ditt arbeid som økologisk produsent vil du derfor først og fremst forholde deg til Debio som kontrollorgan.

Debio skal føre tilsyn med at landbruks- og akvakulturprodukter som markedsføres med henvisning til den økologiske produksjonsmetoden, tilfredsstiller kravene i regelverket. Markedsføring av produkter som økologiske kan kun skje når enhver fase av produksjon, bearbeiding, distribusjon, omsetning og import fra land utenfor EØS-området har vært underlagt kontrollordningen for økologisk produksjon.

Når Debio fører tilsyn og fatter vedtak etter økologiforskriften, er Debio å anse som et forvaltningsorgan, og er derfor pålagt å følge bestemmelsene i *lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)* inklusive alminnelige forvaltningsmessige prinsipper og *lov 19. mai 2006 nr 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova)*. Debio plikter også å gi veiledning om gjeldende økologiregelverk.

Mattilsynets oppgaver og ansvar

Mattilsynet har ansvaret for å forberede og gjennomføre regelverksprosessen, og hovedansvaret for tolkning av regelverket. I tillegg har Mattilsynet ansvaret for å:

¹ Jf. forskrift 18. mars 2017 nr. 356 om delegering av myndighet fra Mattilsynet til Debio etter økologiforskriften § 20, punkt I.1

- føre tilsyn og fatte enkeltvedtak etter økologiforskriftens bestemmelser om import fra tredjeland av økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter og bearbejdede produkter til næringsmidler eller fôr. Slik myndighet er delegert til Mattilsynets regioner med grensekontrollstasjoner. Tredjeland er land utenfor EØS-området.
- fatte enkeltvedtak om dispensasjon etter økologiforskriften. Slik myndighet er delegert til Mattilsynet, region Stor-Oslo.
- gi midlertidige tillatelser til bruk av ikke-økologiske ingredienser i økologiske produkter. Slik myndighet er delegert til Mattilsynet, region Stor-Oslo.

1.3 Mål og prinsipper for økologisk produksjon

Landbruket skal være allsidig og bidra til jordas fruktbarhet

Økologisk landbruk er en driftsform eller produksjonsmetode som det er fastsatt detaljerte minstekrav til. Driftsformen innebærer en allsidig drift med bruk av naturlige fornybare ressurser som husdyrgjødsel, belgvekster og fôrvekster, som bidrar til at jordas fruktbarhet opprettholdes og på lang sikt forbedres.

Det er strenge krav til gjødsel, fôr og plantevernmidler

Det skal brukes økologisk fôr med visse unntak, og råvarene skal være lokalproduserte når det er mulig. Det er forbud mot bruk av lettløselig mineralgjødsel og kjemiske plantevernmidler. Tillatte innsatsvarer er spesifisert i økologiregelverket.

GMO er forbudt

Det er forbud mot bruk av genmodifiserte organismer (GMO) og produkter avledet fra slike organismer.

Husdyrholdet skal bidra til likevekt på gården

Husdyrhold utgjør en integrert del av virksomheten på mange gårdsbruk med økologisk landbruksproduksjon. Husdyrene skal bidra til at det skapes likevekt i produksjonssystemet gjennom å dekke plantenes behov for næringsstoffer og øke mengden av organisk materiale i jorda.

Økologisk husdyrhold uten tilhørende dyrkingsareal er ikke tillatt, og besetningens størrelse skal stå i forhold til tilgjengelig gressareal. Dette er for å unngå problemer med overbeiting, erosjon og forurensing av jord og vann. Alle dyr i økologisk husdyrhold skal i utgangspunktet kunne gå ute.

Reglene for økologisk husdyrhold omfatter alle domestiserte dyrearter, inkludert utegangersau og andre dyr som er under tilsyn. Lama og vaktler er eksempler på arter som ikke er inkludert. Økologisk bihold er beskrevet i et eget kapittel. Produkter av dyr fra jakt og fiske omfattes ikke av økologiforskriften.

Kunnskap og respekt for dyrenes egenart er selve grunnlaget for økologisk husdyrhold

Husdyrene spiller en viktig rolle i økologisk landbruk av flere grunner:

- Klimaet i store deler av landet er slik at en stor del av det dyrkede arealet først og fremst egner seg til eng og annen fôrproduksjon.
- Det er store beiteressurser i fjell og utmark som bør benyttes til matproduksjon.
- Husdyrgjødsel er en viktig ressurs for økologisk drift.
- Vekstskifte med kløverrik eng er gunstig for jordens fruktbarhet.
- Husdyr i utmark bidrar til å holde ved like et kulturlandskap som fremmer biologisk mangfold.
- Husdyr på gården gjør det enklere å utnytte rester fra annen planteproduksjon til fôr.

For at en økologisk driftsenhet skal kunne fungere som en enhet og være minst mulig avhengig av tilførte ressurser utenfra, må sammenhengen mellom jord, planter og gjødsel være balansert. Det innebærer at hele gårdens husdyrhold må avpasses til arealgrunnlag og plantevekst, både med hensyn til type husdyr og mengde dyr.

Karenstid før produktene kan omsettes som økologiske

Før produkter kan omsettes som økologiske, må høstarealene og produksjonsdyrene gjennom en karenstid. I denne perioden skal reglene for økologisk plante- og husdyrproduksjon følges, men produktene kan ikke omsettes som økologiske. En karenstid er nødvendig for å bygge opp biologisk aktivitet i jorden, og for å forebygge mot innhold av ikke-tillatte stoffer i økologiske produkter fra tidligere bruk av bl.a. kjemiske/syntetiske plantevernmidler. En gradvis omlegging, skifte for skifte, er ofte det mest hensiktsmessige.

1.4 Regelverket på økologiområdet

Økologiforskriften regulerer hva som skal til for å kunne produsere og omsette produkter som økologiske.

Økologiforskriften gjennomfører EUs forordninger på økologiområdet, jf økologiforskriften §§ 2, 3 og 4. EUs regelverk bygger på tre hovedforordninger;

- forordning (EF) nr. 834/2007 som inneholder overordnede mål og prinsipper
- forordning (EF) nr. 889/2008 som inneholder detaljerte produksjonsbestemmelser med positivlister som vedlegg
- forordning (EF) nr. 1235/2008 som omhandler regler for import av økologiske produkter fra tredjeland

Økologiregelverket gjelder i tillegg til annet regelverk

Det er viktig å merke seg at alle krav i økologiregelverket gjelder **i tillegg til** kravene som virksomheter er pålagt i annet generelt og spesielt regelverk. Eksempler er regelverk om hygiene, helse, dyrevelferd og merking mv. Som virksomheter har dere selv ansvar for at regelverket følges.

1.5 Sertifisering hos Debio – hvem er kontrollpliktig?

Hvis du produserer og/eller omsetter økologiske landbruksprodukter, akvakulturprodukter eller bearbejdede produkter til næringsmidler eller fôr, trenger du en sertifisering fra Debio². Når sertifiseringen er på plass, vil du få årlige kontrollbesøk av Debio.

² Jf. art. 28 nr. 1 i forordning (EF) nr. 834/2007, jf. økologiforskriften § 2

Hvis du driver med en av disse aktivitetene, er du kontrollpliktig:

- alle aktiviteter med tanke på markedsføring: produksjon, bearbeiding, import eller eksport av økologiske produkter. Bearbeiding omfatter også endringer i merking, inkludert oversettelse. Omsetning av ferdig merkede produkter fra EØS-området er ikke omfattet av kontrollplikten.
- lagring av produkter på et annet sted enn direkte på salgsstedet, inkludert lagring i forbindelse med netthandel.
- markedsføring av økologiske produkter.
- bortsetting av kontrollpliktig aktivitet.

Hvis du driver med virksomhet som omfattes av kontrollplikten, kan du søke om sertifisering hos Debio [her](#).

Produksjonsreglene i økologiregelverket omfatter ikke produkter som stammer fra jakt og fiske av viltlevende arter. Mat til kjæledyr eller fôr til pelsdyr er heller ikke omfattet av økologiregelverket.

1.6 Gebyr for kontrollordningen

Alle virksomheter som er omfattet av kontrollordningen, skal betale årlig gebyr. Debio krever inn gebyrene. Gebyrenes størrelse er fastsatt i økologiforskriften og i forskrift om betaling av gebyrer for særskilte ytelser fra Mattilsynet.

1.7 Slik knytter du deg til kontrollordningen³

For å bli sertifisert som økologisk produsent må du søke om tilknytning til kontrollordningen. Sammen med søknaden må du utarbeide en fullstendig beskrivelse av driften. Beskrivelsen skal vise hvordan gården skal drives økologisk, med tanke på produksjoner, omfang og driftsmåte. Søknad om tilknytning sammen med beskrivelse av driften og aktuell dokumentasjon, danner grunnlag for behandlingen av søknaden. Virksomheten din er tilknyttet kontrollordningen hvis søknaden blir godkjent⁴.

Dokumentasjon som skal legges ved søknad om tilknytning og beskrivelse av driften:

- Navn og adresse til den som er driftsansvarlig, samt eventuelle opplysninger om andre som kan undertegne for drifta⁵. For samdrifter må det avklares ved innmelding hvem som er juridisk ansvarlig for virksomheten.
- Oversikt over gårdens bygninger og anlegg (skisse eller kart) og jordveier (skiftekart) hvor det skal drives økologisk.
- Hvilke produksjoner og aktiviteter som skal drives økologisk, det vil si skifter og husdyrproduksjoner (ev. sanking av ville vekster m.m.).
- I tilfeller hvor deler av gården ikke skal drives økologisk skal disse områder også angis, f.eks. på skisse/kart. I forhold til husdyrhold kan dette angis i tegning av husdyrrom, oversikt over beitearealer, utearealer osv., og i oversikten over lagerrom.

³ Jf. økologiforskriften § 5

⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 63

⁵ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 2, d)

For mer informasjon om tilknytning til kontrollordningen, se www.debio.no.

Debio kontrollerer virksomhetene årlig

Debio utfører minst én fysisk kontroll hvert år ved alle virksomheter som er tilknyttet kontrollordningen. Under kontrollbesøket registrerer og samler revisoren fra Debio inn nødvendige opplysninger og gir veiledning om regelverket. Etter hvert besøk skriver Debio en revisjonsrapport, som underskrives både av revisor og en representant for virksomheten. Hvis revisoren har funnet avvik under besøket, vil det være beskrevet i rapporten.

Informasjon innhentet under eller i etterkant av revisjonen vil bli vurdert av en saksbehandler i Debio, og det vil bli fattet vedtak om produksjonen godkjennes. Du vil også motta et sertifikat med oversikt over produksjonene Debio har registrert på din virksomhet.

I tillegg til den årlige forhåndsmeldte kontrollen kan Debio foreta tilleggskontroller. Disse er i hovedsak uanmeldte.

Debio skal ha tilgang til opplysninger og dokumentasjon⁶

Når Debio kommer på kontrollbesøk, skal du gi Debio adgang til alle deler av din virksomhet. Hvis du har parallellproduksjon, det vil si flere produksjonsenheter med separat økologisk og ikke-økologisk produksjon, gjelder dette også den konvensjonelle delen av virksomheten. Debio skal ha tilgang til alle lokaler, til regnskapet og relevante regnskapsbilag, og til alle andre opplysninger som anses nødvendige for kontrollen. Når Debio krever det, skal du legge fram resultater av egne kontroll- og prøvetakingsprogrammer.

Når Debio kommer på besøk, bør du ha følgende dokumentasjon tilgjengelig;

- a) fjorårets og årets regnskap og bilag⁷
- b) utskrift av elektronisk kartverk (helst) med inntegnet skifter m/arealstørrelser og skiftenummer⁸
- c) godkjent gjødselplan og oversikt over faktisk gjødsling (dato, type og mengde for ulike skifter)⁹
- d) oversikt over om og hvordan du har brukt plantevernmidler og plantestyrkende midler (årsak, dato, type for ulike skifter)¹⁰
- e) avlingsoversikt (dato, type og mengde)¹¹
- f) oversikt over innkjøp, salg eller tap av dyr¹²
- g) oversikt over innkjøp og bruk av fôr¹³
- h) oversikt over sykdoms- og dyrlegebehandling (helsekort)¹⁴
- i) skjema for egenerklæring/bekreftelse fra grunneier på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet i utmark de siste tre årene¹⁵
- j) rengjøringsjournal e.l. for husdyrproduksjon¹⁶

⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 29

⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 66

⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 63, nr. 3b

⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 72

¹⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 72

¹¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 72

¹² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 76, a)-c)

¹³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 72, c) og 76, d)

¹⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 76

¹⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 17, nr. 3

¹⁶ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007 art. 14 e) i)

- k) eventuell kopi av de to siste søknadene om produksjonstilskudd
- l) eventuell KSL-perm og noteringer fra grunneier på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet i utmark de siste tre årene

Debio registrerer dine opplysninger om areal og husdyr hvert år¹⁷. Arealstørrelser og kulturer registreres per 31. juli i inneværende år. Opplysninger om husdyrproduksjoner og antall dyr registreres per 1. januar i inneværende år.

Krav til underskrevet erklæring om å følge regelverket

Beskrivelsen skal inngå i en erklæring som skal underskrives av den som ansvarlig for driften. Erklæringen skal inneholde en forpliktelse om:

- a) å utøve aktiviteten i samsvar med regelverket for økologisk produksjon, merking og evt. import fra tredjeland.
- b) å fjerne henvisninger til økologisk produksjonsmetode når et eller flere av virksomhetens produkter mister sin økologiske status.
- c) å skriftlig informere kjøper av et produkt om å fjerne uriktige angivelser på produktet som henviser til økologiske produksjonsmetode¹⁸.

Beskrivelsen skal verifiseres av Debio. Deretter skriver Debio en revisjonsrapport som skal signeres av begge parter¹⁹.

Virksomheten skal i god tid gi melding til Debio om eventuelle endringer i driftsbeskrivelsen eller i de konkrete tiltakene som virksomheten har beskrevet²⁰.

***1.8 Setter du bort deler av produksjonen eller håndteringen av produktene?*²¹**

Hvis du lar andre virksomheter stå for produksjon, tilvirkning, pakking, lagring og/eller import, må du ha en utvidet godkjenning for dette. Den andre virksomheten må ikke ha egen godkjenning for å kunne håndtere økologiske produkter, men aktiviteten skal dekkes av godkjenningen din. Begge virksomheter har ansvar for å følge regelverket og blir kontrollert av Debio. Den andre virksomheten skal ha godtatt at den er underlagt kontrollordningen for økologisk produksjon.

Du må betale gebyr for den aktiviteten du har satt bort.

***1.9 Regnskap og lagerbeholdning*²²**

Du må føre oversikt over beholdning og regnskap for enheter eller lokaler, slik at du kan legge fram nødvendig dokumentasjon for Debio eller Mattilsynet.

Du må kunne dokumentere

- leverandør, selger, eller eksportør av produktene dine

¹⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 71

¹⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 63, nr. 2

¹⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 63, nr. 2

²⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 64

²¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008 art. 86 og økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 28 pkt 1

²² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 66

- produkttype og mengden av innkjøpte økologiske varer
- alle innkjøpte innsatsmidler og bruken av disse
- produkttype og mengde av de økologiske produktene som oppbevares i lokalene
- produkttype, mengde og mottaker for alle de solgte økologiske produktene, unntatt til endelige forbrukere

Opplysningene i regnskapet skal dokumenteres med relevante regnskapsbilag. Regnskapet skal vise balansen mellom innkjøp, produksjon og salg.

Hvis du driver flere produksjonsenheter med separat økologisk og ikke-økologisk produksjon, kalles dette parallellproduksjon. Da er enhetene hvor du driver ikke-økologisk produksjon også omfattet av kontrollkravene i økologiregelverket.

1.10 Kontroll av sertifikatene til leverandørene du bruker

Du skal kontrollere at de leverandørene du mottar økologiske varer fra er underlagt økologikontroll, med unntak av når leverandøren er en detaljist som ikke er kontrollpliktig. Dette gjør du/dere ved å foreta en kontroll av leverandørenes sertifikater og denne kontrollen skal som minimum omfatte:

- at sertifikatet er utstedt av et godkjent kontrollorgan
- at sertifikatet er gyldig for den perioden det mottas varer
- at aktivitetene og produktomfanget samsvarer med den type varer som mottas

Det kan f.eks. gjøres ved å gå inn på kontrollorganets hjemmeside og laste ned sertifikatet eller pdf-fil med registreringer derfra eller å be leverandør om å sende kopi av sitt sertifikat.

Ved kontroll fra Debio skal virksomheten dokumentere at leverandørsertifikatet er kontrollert.

1.11 Husk å utføre kontroll når du mottar økologiske produkter²³

Når du mottar økologiske produkter skal du kontrollere at emballasjen eller beholderen er lukket og at de nødvendige opplysningene foreligger. Du skal krysskontrollere at opplysningene i merkingen stemmer med opplysningene i følgedokumentene. Resultatet av mottakskontrollen skal angis i regnskapet. Du kan for eksempel benytte egne skjema for mottak, eller du kan bekrefte på pakkseddel at økologisk merking er kontrollert. Rutinene for kontroll av varens merking, inkludert kodennummer, må være kjent for alle som har med varemottak å gjøre.

Når din virksomhet mottar økologiske produkter skal det av dokumentene (mottaksseddel/pakkseddel/faktura/kvittering) som følger med fremgå:

- hvem som er leverandør (navn og adresse)
- type og mengde
- at produktene er økologiske
- eventuelle andre opplysninger som gjør det mulig å identifisere partiet, for eksempel lotnummer.

²³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 33

Dersom merkingen og/eller dokumentasjonen ved mottak ikke er tilfredsstillende, skal produktene holdes tilbake inntil det er avklart om de er økologiske. Dersom det ikke er mulig å skaffe nødvendig dokumentasjon, skal produktene omsettes uten henvisning til økologisk produksjonsmetode²⁴.

1.12 Hvis du får mistanke om uregelmessigheter eller lovbrudd²⁵

Dersom du har grunn til å mistenke at et produkt som du har produsert, tilvirket, importert eller mottatt fra en annen virksomhet, ikke er i samsvar med kravene i økologiregelverket, skal du straks enten fjerne økologimerkingen eller isolere produktet. Du skal ikke håndtere slike produkter videre som økologiske før all mistanke er fjernet.

Dette kan være tegn på uregelmessigheter:

- funn ved mottak av produkter; om pakningene er hele og merkingen er korrekt
- mulig sammenblanding av produkter
- prisen betydelig under gjennomsnittspris i markedet
- tvil om en leverandørs sertifikat er ekte
- funn av pesticidrester som kan indikere bruk av produkter som ikke er tillatt i økologisk produksjon

Hvis dette skjer, skal du umiddelbart informere Debio om mistanken og hvilke tiltak du har iverksatt. Debio kan kreve at produktene ikke håndteres videre som økologiske før de har mottatt tilfredsstillende informasjon som gjør at mistanken kan fjernes.

1.13 Når du gjør endringer i produksjonen skal du melde fra til Debio²⁶

Som driftsansvarlig har du plikt til å melde fra til Debio dersom det skjer vesentlige endringer i driften. Endringer det skal meldes fra om er:

- Når endring innebærer at beskrivelsen av virksomheten (driftsbeskrivelsen) ikke lenger stemmer med faktiske forhold, f.eks. endring i produksjonsområde/lokaler, ny driftsansvarlig,
- Når du trenger godkjenning for nye produksjoner/aktiviteter
- Når produksjoner/aktiviteter ikke lenger skal produseres økologisk
- Når virksomheten endrer navn, kontaktperson, adresse, telefon, foretaksnummer, m.m. eller ved eierskifte.

Du skal f.eks. melde fra til Debio når du:

- får ny leiejord eller har mistet omlagt jord
- starter omlegging av nytt dyreslag
- overdrar drifta til annen driftsansvarlig
- tar i bruk andre lokaler til din økologiske produksjon

²⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 91, nr. 1

²⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 91

²⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 64

1.14 Utmelding²⁷

Når dere ikke lenger utfører kontrollpliktig aktivitet og dere ikke ønsker å være tilknyttet kontrollordningen, skal utmelding skje skriftlig. All henvisning til økologisk opprinnelse på produkter, ingredienslister, hjemmeside, facebook og andre omsetningskanaler må da fjernes.

1.15 Eierskifte²⁸

Eierskifte må meldes skriftlig til Debio så raskt som mulig. Dette gjelder også hvis den nye eieren skal fortsette med å drive økologisk produksjon.

1.16 Debio svarer på spørsmål og tar imot søknader og klager

Debio tar i mot alle henvendelser og søknader om økologisk produksjon og økologiske produkter (*Debio, 1940 Bjørkelangen, tlf: 63 86 26 50, e-post: kontor@debio.no*). Debio vil videreformidle henvendelsene til rett instans dersom Debio ikke selv har myndighet til å fatte vedtak i en sak.

Søknader om dispensasjon og tillatelser²⁹

Hvis du vil søke om dispensasjon fra regelverket skal søknaden sendes til Debio. Debio vil vurdere søknaden opp mot regelverket og sende sin innstilling til rett region i Mattilsynet som fatter endelig vedtak. Den samme fremgangsmåten gjelder for enkelte midlertidige tillatelser, for eksempel bruk av konvensjonelt grovfôr. Slike søknader skal også sendes til Debio.

Klager

Du kan klage på alle vedtak etter forvaltningsloven kapittel VI. Klager skal sendes til det organet som fattet vedtaket som det klages over. Dersom Debio har fattet vedtaket betyr det at klagen skal sendes dit. Klagefristen er tre uker fra du mottok vedtaket.

1.17 Krav til merking³⁰

Ferdigpakkede produkter som er fremstilt etter økologiregelverket skal merkes med kodennummeret til kontrollorganet som har kontrollert virksomheten som utførte den siste del av produksjons- eller tilberedningsprosessen (herunder pakking, merking og ommerking). Dette gjelder også for dyr som leveres til slakt.

Hensikten med å angi kodennummer er å identifisere hvilket kontrollorgan som har kontrollert den virksomheten som har utført **siste del av produksjons- eller tilberedningsprosessen**. Dette er viktig for sporbarheten i tilfelle det oppstår uregelmessigheter eller tvil knyttet til et produkt.

Debios kodennummer er NO-ØKO-01. Når produksjonen eller tilberedningen foregår i Norge, skal Debios kodennummer alltid oppgis på emballasjen. Kodennummeret skal være godt synlig, lett leselig og påføres på en slik måte at det ikke kan slettes.

²⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 64

²⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 64

²⁹ Jf. Instruks til Debio etter økologiforskriften nr 357, § 1.2

³⁰ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 23-26

Henvisning til økologisk produksjonsmetode kan stå på emballasjen når kriteriene for å bruke en slik henvisning er til stede. I Norge bruker vi begrepet ”økologisk”.

Alternative måter å merke økologiske produkter på

Ø-merket kan brukes for merking av produkter som oppfyller kravene i økologiforskriften og er godkjent av Debio, og kan brukes dersom dere produserer, bearbeider, lagrer eller markedsfører økologiske produkter.

Det er valgfritt å bruke EU-logoen på økologiske produkter (ref. kap. 2.1 a) som produseres i Norge. Dette gjelder tilsvarende som for økologiske produkter som er produsert i tredjeland. EU-logoen kan brukes på ferdigpakkede økologiske næringsmidler, fôrvarer og såvarer.

Ved produksjon og tilberedning av økologiske produkter i Norge for det norske markedet kan virksomhetene velge mellom følgende merkingsalternativer:

- Ø-merket + NO-ØKO-01
- EU-logo + NO-ØKO-01
- Ø-merket + EU-logo + NO-ØKO-01
- NO-ØKO-01

Hvis et produkt produseres/tilberedes i et annet land og Ø-merket settes på der, skal Ø-merket brukes uten Debios kodenummer. For å unngå misforståelser om hvem som har vært kontrollinstans for siste produksjon/tilberedning skal det ikke settes på mer enn ett kodenummer.

Merking av produkter under omlegging til økologisk produksjon³¹

Produkter av planteopprinnelse som er under omlegging fra ikke-økologisk til økologisk produksjon, kan merkes med ”**produsert under omlegging til økologisk landbruk**”. Dette forutsetter at omleggingsperioden er på minst 12 måneder før høstingen begynner, og at produktet bare består av en enkelt vegetabilsk ingrediens av landbruksopprinnelse. I tillegg skal ikke slik angivelse være med en farge, størrelse eller skrifttyper som gjør den mer iøynefallende enn annen betegnelse på varen. Det skal også være angitt kodenummeret på kontrollorganet, her Debio sitt kodenummer, NO-ØKO-01.

Logoer for økologisk produksjon³²

Det er spesifikke kriterier til utforming, sammensetning, størrelse og formgivning av EU-logoen³³ og til [bruk av Debios logo](#). Kriteriene knyttet til EU-logoen er gitt i forordning 889/2008, vedlegg XI.

Eksempler på hvordan merkingen skal se ut:

³¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, artikkel 62

³² Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, artikkel 25

³³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg XI

NO-ØKO-01

NO-ØKO-01

Ikke EU-landbruk

1.18 Bruk av betegnelser for økologisk produksjon³⁴

Det er kun levende eller ubearbeidede landbruksprodukter samt mat- og fôrvarer som er fremstilt i henhold til økologiregelverket, som kan bruke betegnelsen «økologisk» i varebetegnelsen. Dette inkluderer også vegetativt formeringsmateriale, frø og gjær. Dette gjelder når et produkt omtales som økologisk i merkingen, reklamen og/eller handelsdokumenter.

Regelverket for økologisk produksjon omfatter ikke produkter som stammer fra jakt og fiske av viltlevende arter, eller fôr til kjæledyr og pelsdyr.

³⁴ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 23

2 Økologisk planteproduksjon

Den økologiske planteproduksjonen skal bidra til å bevare og forbedre jordens fruktbarhet og forebygge jorderosjon. Planter skal få næring fra økosystemet og ikke ved hjelp av lett-oppløselig gjødsel tilsatt arealene.

Sentrale prinsipper i økologisk planteproduksjon er forvaltning av jordens fruktbarhet, utvelgelse av arter og sorter, vekstskifte, gjenbruk av organisk materiale og dyrkningsmetoder.

2.1 Arealene må godkjennes

Arealer kan godkjennes skifte for skifte³⁵. Du som driftsansvarlig definerer hvordan skiftene skal deles inn, og hvor store de skal være. Hvert skifte skal klassifiseres og godkjennes som konvensjonelt, karensareal eller økologisk³⁶.

Du må melde fra til Debio hvis du

- endrer skiftenummer og areal
- kjøper eller leier nye arealer for økologisk drift

Legg ved kart med inntegnet(e)/skifte(r) med arealstørrelser og skiftenummer når du melder fra om endringer.

Det er lurt at skifeteinndelingen/kartet har samme inndeling som brukes i annen dokumentasjon, for eksempel i gjødselplan.

Det må være et tydelig skille mellom økologisk og ikke-økologisk areal³⁷. Hensikten med skillet er å hindre sammenblanding, og å forebygge at det økologiske arealet påvirkes av konvensjonelle driftsmidler som lettløselig mineralgjødsel og kjemiske plantevernmidler. Skillet kan være en naturlig avgrensning, f.eks. vei, grøft, steingjerde eller naturlig vegetasjon som ikke høstes. Grensene mot konvensjonelt areal skal vises på skiftekartet.

2.2 Karenstiden varierer etter hvilke plantekulturer som dyrkes³⁸

Karenstiden er omleggingsperioden mellom ikke-økologisk og økologisk produksjon. Du må følge reglene for økologisk produksjon i karenstiden. Karenstiden skal som hovedregel regnes tidligst fra den datoen driften og/eller arealet er innmeldt i kontrollordningen³⁹.

Hvor lenge karenstiden varer, kommer an på hvilken plantekultur du dyrker. For ettårige vekster er det krav om at jorda skal være drevet etter økologiske regler i 24 måneder før såing. Eng og flerårige vekster kan først høstes som økologiske når fastsatt karenstid er gjennomført⁴⁰.

³⁵ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 17, pkt 1

³⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 63

³⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 11

³⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36 og 37

³⁹ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 17 pkt. 1a

⁴⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36, pkt. 1

Karenstida er:

- Minimum 24 måneder *før såing eller planting* av ettårige vekster (f.eks. korn, grønnsaker) og jordbær.
- Minimum 24 måneder *før høsting* av eng- og beitevekster.
- Minimum 36 måneder *før høsting* av produkter fra flerårige vekster med en produksjonsperiode på minimum 3 år (f.eks. frukt, ribesvekster, bringebær og hageblåbær).
- Minimum 24 måneder *før såing eller planting* av veksthusproduksjoner når det dyrkes i tidligere konvensjonelle jordbed⁴¹.

Unntak fra reglene om når karenstiden starter^{42,43}

A) Når ingen ikke-tillatte innsatsmidler har blitt brukt på arealet de siste tre årene:

Hvis du kan dokumentere at det ikke er brukt ikke-tillatte innsatsmidler på arealene minimum de siste tre årene, kan du søke om at karenstiden skal regnes fra før innmelding i kontrollordningen. Dette kan bl.a være aktuelt for permanent eng/innmarksbeite, hvor det ikke har vært brukt ikke-tillatte innsatsmidler de siste 3 årene.

Du må legge ved dokumentasjon på at det ikke er brukt ikke-tillatte innsatsmidler, som for eksempel:

- dokumentasjon som viser faktisk gjødsling/sprøyting eller gjødslingsplaner/sprøytejournaler, evt. opplysninger om tidligere bruk av arealet for eget areal i tillegg til bekreftelse fra eier/bruker om tidligere bruk av arealet for leid areal
- tidligere revisjonsrapporter fra kontrollorganet som bekrefter at det ikke er brukt ikke-tillatte innsatsmidler
- bekreftelse fra landbrukskontor

Mattilsynet vurderer i hver enkelt sak om dokumentasjonen er tilstrekkelig til at et areal stilles direkte i økologisk status, eller om karenstart kan starte før innmelding. Søknadsskjema finnes på [Debios nettsider](#).

B) Utearealer for fjørfe og gris kan få kortere karenstid⁴⁴:

Karenstiden kan reduseres til ett år for beiter, utendørs luftegårder og mosjonsarealer som brukes av fjørfe og gris. Perioden kan reduseres til seks måneder når det aktuelle arealet det siste året ikke er blitt behandlet med ikke-tillatte innsatsmidler. Det er ikke behov for å søke om tillatelse til dette.

C) Hvis sprøytingen er pålagt⁴⁵:

Dersom du blir pålagt å sprøyte et økologisk areal eller areal under omlegging med et ikke-tillatt innsatsmiddel, for eksempel på grunn av vitenskapelige forsøk, kan du søke om tillatelse til å forkorte den nye karenstiden på disse arealene. Restkonsentrasjoner i jorda og plantene vil være avgjørende for om du får innvilget søknaden.

⁴¹ Jf. økologiforskriften § 5

⁴² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36, pkt. 2

⁴³ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007 art. 17, pkt. 1, a og e

⁴⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 37

⁴⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36, pkt. 4

D) Hvis det har vært omfattende bruk av ikke-tillatte innsatsmidler på arealet⁴⁶:
Karenstiden kan forlenges hvis det tidligere har vært omfattende bruk av ikke-tillatte innsatsmidler på arealet. Det kan f.eks. gjelde for arealer der det er brukt langsomt nedbrytbare plantevernmidler.

2.3 Parallellproduksjon – regler for å drive konvensjonelt og økologisk samtidig⁴⁷

Hovedregelen i økologiregelverket er at all produksjon innen samme virksomhet skal drives etter reglene for økologisk produksjon. Bakgrunnen for dette er å sikre forbrukernes tillit til at økologiske og konvensjonelle produkter ikke blir forvekslet eller svindlet med.

Hva er parallellproduksjon?

Med parallellproduksjon menes både konvensjonell og økologisk produksjon innen samme virksomhet, dvs. under ett foretaksnummer.

Arealer som er under omlegging (karensarealer), regnes som økologiske i forhold til reglene om parallellproduksjon. Hvis du kun har økologiske arealer og arealer som er under omlegging har du dermed ikke parallellproduksjon. Du må likevel holde produkter fra karensarealer og økologiske arealer adskilt.

Når er det tillatt med parallellproduksjon?

Regelverket åpner i noen tilfeller for parallellproduksjon. Når parallellproduksjon tillates, stilles det krav til dokumentasjon på adskilthet mellom den konvensjonelle og den økologiske produksjonen. Dette gjelder både for arealer og produkter, og innebærer at den konvensjonelle og den økologiske produksjonen må foregå på ulike produksjonsenheter innen virksomheten som er klart adskilt. Alle enhetene i virksomheten skal omfattes av kontrollsystemet for den økologiske produksjonen.

Du kan drive med både økologisk og ikke-økologisk planteproduksjon i samme foretak når følgende forutsetninger er oppfylt:

- a) Sortene du dyrker kan lett skilles fra hverandre⁴⁸
- b) Den økologiske produksjonen skjer i en produksjonsenhet der lager/driftsbygninger og arealer er klart atskilt fra ikke-økologiske enhetene⁴⁹
- c) Du kan dokumentere klar atskillelse av økologiske og konvensjonelle innsatsvarer som du har kjøpt inn (regnskap/bilag).
- d) Den konvensjonelle produksjonsenheten skal være tilgjengelig for inspeksjon av Debio

Vær oppmerksom når du dyrker ulike sorter av samme art

Hvis du har parallellproduksjon av planter skal det være ulike sorter som er lette å skille fra hverandre på de konvensjonelle og økologiske arealene. Det er ditt ansvar å kunne

⁴⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36, pkt. 3

⁴⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 40

⁴⁸ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 11

⁴⁹ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 11

dokumentere at to sorter er lette å skille. I tillegg må det være enkelt for Debio å skille sortene.

Kravet om at sortene lett skal kunne skilles fra hverandre gjelder først og fremst **det innhøstede produktet**. Årsaken til dette er at det er ved lagring og transport at risikoen for forveksling mellom konvensjonelle og økologiske produkter er størst. Du må beskrive rutiner for atskilthet mellom den økologiske og konvensjonelle produksjonen i driftsbeskrivelsen.

Eksempler:

- Produksjon av vårhvete og høsthvete aksepteres ikke fordi det ferdige produktet ikke er lett å skille.
- Det samme gjelder bygg av ulike sorter til modning og brukt i gjenlegg.
- Torads- og seksradsbygg aksepteres ikke siden det ferdige produktet er vanskelig å skille på lager, og det er tilnærmet umulig å avdekke innblanding.
- Grønnsaker av ulike sorter med ulik form og/eller farge etter innhøsting kan være lett kan skilles fra hverandre.

Når det gjelder engvekster er det krav om å bruke ulike frøblandinger på økologisk og konvensjonelt areal. Fra og med vekstsesongen 2019 er det ikke krav om innblanding av en annen art som ikke går ut over tid («indikatorart»). Dette har vist seg å være vanskelig å gjennomføre i praksis, da arten kan gå ut over tid eller er vanskelig å identifisere i ferdighøstet produkt. Du må ha gode rutiner for å skille konvensjonelt og økologisk produkt etter høsting, og dette vil være noe Debio kontrollerer når de kommer på revisjon.

Krav om ulike sorter ved parallellproduksjon av flerårige vekster

Hvis du har parallellproduksjon av vekster med en produksjonsperiode på minimum 3 år, skal det brukes ulike sorter i den økologiske og konvensjonelle produksjonen. Dette gjelder for eksempel frukt og ribesvekster som rips, solbær og stikkelsbær. Dersom sortene ikke lett kan skilles fra hverandre må det foreligge en godkjent plan for omlegging av hele arealet innen 5 år. Søknad om godkjenning av planen sendes til Debio, og den skal godkjennes av Mattilsynet. I tillegg er det krav om tiltak som sikrer god adskilthet mellom produksjonene. Du må også ha rutiner for å varsle kontrollorganet 48 timer før innhøsting, melde fra om at innhøsting er avsluttet og rapportering av avlingsmengde⁵⁰. Du varsler dette ved å sende e-post til Debio (kontor@debio.no).

Unntak fra krav til ulike sorter i økologisk og konvensjonell produksjon⁵¹:

I noen få tilfeller kan det brukes like sorter:

- ved produksjon av frø, vegetativt formeringsmateriale og planter til utplanting
- i forbindelse med landbruksforskning eller undervisning
- på grasarealer som utelukkende brukes til beiting

For de to første punktene gjelder likevel kravene om tiltak som sikrer god adskilthet mellom produksjonene og varsling til Debio.

⁵⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 40 pkt 1 a)

⁵¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 40 pkt 1 b)-d)

2.4 Næringstilførsel i økologisk landbruk

Vekstskifte skal øke jordas fruktbarhet og biologiske aktivitet⁵²

Vekstskifte har en sentral betydning i økologisk landbruk. I regelverket er det framhevet at jordas fruktbarhet og biologiske aktivitet skal økes ved flerårig vekstskifte. Dette skal omfatte belgvekster og andre grønn gjødslingsvekster, husdyrgjødsel eller organisk materiale (helst kompostert).

Vekstskifte gir som regel de beste forutsetninger for god jordstruktur, for utnyttelse av næringsressurser, for ugrasbekjempelse, og for å unngå oppformering av skadedyr og sykdommer⁵³. Du må ha en plan for vekstskifte for alle økologiske driftsenheter.

Eksempel:

På driftsenheter med permanent eng og beite eller flerårige kulturer som frukt og bær, vurderes kravet om vekstskifte på grunnlag av gårdens øvrige driftssituasjon. Dersom det legges opp til et ekstensivt driftsopplegg med f.eks. varig eng skal dette forklares og begrunnes i beskrivelsen av driften. Eksempler på begrunnelser kan være arrondering, stort arealgrunnlag i forhold til husdyrholdet, steinrik jord m.m.

Hvordan gjødsle i økologisk produksjon

Jordas fruktbarhet, næringsinnhold og biologiske aktivitet skal først og fremst opprettholdes eller forbedres ved⁵⁴:

- a) et hensiktsmessig vekstskifte der belgvekster, grønn gjødsling eller bruk av vekster med dypt rotsystem inngår
- b) nedmolding av husdyrgjødsel fra økologisk husdyrhold
- c) nedmolding av annet organisk materiale fra økologisk produksjon

I sårbare områder definert etter liste i forskrift om organisk gjødsel, §24⁵⁵, er det ikke lov å tilføre mer enn gjennomsnittlig 17 kg total-nitrogen husdyrgjødsel pr dekar og år. Dette beregnes samlet for hele virksomhetens spredareal. Det vil si at grensen kan overskrides på enkeltskifter så lenge gjennomsnittet på gården er under 17 kg N per dekar og år. Kravet i forskrift om organisk gjødsel gjelder for alle landbruksvirksomheter, uavhengig av om virksomheten har økologisk produksjon eller ikke.

Nitrogen fra for eksempel grønn gjødsel, jorddekkingsmateriale og kompost uten husdyrgjødsel tillatt brukt i økologisk produksjon, regnes som et tillegg til de 17 kg total-nitrogen per dekar fra husdyrgjødsel.

Du kan samarbeide med andre driftsenheter om bruk av husdyrgjødsel. Totalareal, mengde husdyrgjødsel og antall dyr vil da vurderes under ett, i forhold til spredarealet. Hvis du produserer mer gjødsel enn det som er tillatt å bruke på den økologiske driftsenheten, må du inngå en skriftlig avtale med en annen økologisk virksomhet om å bruke overskuddsgjødsel⁵⁶.

⁵² Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt.1 b)

⁵³ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt.1 g)

⁵⁴ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt.1 b) og jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 3

⁵⁵ Jf. forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav, § 24, pkt 1

⁵⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 3, nr. 3

Til aktivering av kompost er det tillatt å bruke preparater framstilt på basis av planter eller mikroorganismer⁵⁷. Det er tillatt å bruke preparater framstilt av mikroorganismer som gjødsel eller jordforbedringsmiddel på jorden⁵⁸. Det er en forutsetning at plantene eller mikroorganismene ikke er genmodifiserte. Bruken av slike preparater skal du dokumentere i beskrivelsen av driften.

Hva kan du bruke av ikke-økologisk gjødsel?⁵⁹

I noen tilfeller vil jorda ikke få nok næring gjennom vekstskifte, bruk av belgvekster, økologisk husdyrgjødsel og annet økologisk organisk materiale. Da kan du bruke organiske eller uorganiske gjødselslag som er oppført i vedlegg I i forordning 889/2008, se vedlegg 1. Det er bare tillatt å bruke produkter som står på denne lista. Lettløselig nitrogengjødsel (kunstgjødsel) står ikke oppført på lista og er derfor forbudt i økologisk produksjon.

Bruk av matavfall

Matavfall kan benyttes som en ingrediens for å produsere biorest eller kompost til bruk som gjødsel i økologisk produksjon. Det er tillatt å benytte matavfall fra private husholdninger og matavfall fra storhusholdninger, for eksempel restauranter og andre serveringsforetak.

Bruk av fiskebiproduktet grakse

Fiskebiproduktet grakse som er produsert med godkjent metode, på godkjent anlegg og av kategori 3-materiale, defineres som fiskemel i biproduktforordningen. Du kan bruke slike sluttprodukter som organisk gjødsel i økologisk produksjon, forutsatt at bestemmelser i øvrig relevant regelverk er oppfylt (gjødselvereforskriften mm). Grakse som er produsert fra dødfisk, dvs kategori 2-materiale, inngår derimot ikke i biprodukt-forordningens definisjon av fiskemel. Bruk av kategori 2-materiale i økologisk produksjon er i strid med økologiforskriften.

Slik dokumenterer du behovet for ikke-økologisk gjødsel

Ved revisjon må du kunne dokumentere hvorfor du har hatt behov for å bruke ikke-økologisk gjødsel. Slik dokumentasjon kan være:

- a) redegjørelse for driftsopplegget, dvs. bruk av vekstskifte, belgvekster og lignende
- b) gjødslingsplan som viser at næringstilgangen fra det økologiske driftsopplegget ikke er tilstrekkelig
- c) jordanalyser
- d) opplysninger om mengde og gjødseltype, hvor gjødsel skal brukes og begrunnelse for bruken
- e) bladanalyser eller tilsvarende

Følgende organiske gjødselslag er ikke tillatt⁶⁰:

Det er forbud mot bruk av gjødselslag fra industrilandbruk, det vil si:

- hønsegjødsel fra burdrift
- gjødsel fra fjørfe som har fått fôr med koksidiostatika
- gjødsel fra produksjon av pelsdyr

⁵⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 3, nr. 5

⁵⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 3, nr. 4

⁵⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 3, nr. 1

⁶⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, Vedlegg I.

Det er også forbud mot bruk av kloakkslam og fiskeslam i økologisk produksjon.

Hvilke råvarer kan brukes til biogassproduksjon (biorest)?

Det er tillatt å bruke alle gjødsel- og jordforbedringsmidler som står i Vedlegg I i forordning 889/2008 (se Vedlegg 1) som råvarer til biogassproduksjon når bioresten skal brukes som gjødsel i økologisk produksjon. Slakteavfall fra burhøns, fjørfe som har fått fôr med koksidiostatika og pelsdyr er ikke tillatt.

Dersom du bruker biorest som gjødsel i økologisk produksjon, må du kunne dokumentere hvilke råvarer som har inngått i bioresten. Dersom husholdningsavfall har inngått som råvare, må du dokumentere at grenseverdiene for tungmetaller er overholdt.

Det bør ikke benyttes prosesshjelpemidler eller tilsetningsstoffer i biogassproduksjonen utover enzymer og vann. Jernklorid er tillatt å bruke siden det ved behov er tillatt å bruke mikromineraler i gjødselprodukter i økologisk produksjon.

2.5 Hvordan regulerer du ugras, skadedyr og sykdommer?

For å forebygge og bekjempe ugras, skadedyr og plantesykdommer kan du⁶¹:

- a) velge hensiktsmessige (sykdomsresistente) arter og sorter, slik at plantene har størst mulig konkurransevne overfor skadegjørere og ugras
- b) bruke hensiktsmessig vekstskifteplan (se kapitlet om næringstilførsel)
- c) harve, radrense, pløye og bruke andre mekaniske bekjempningsmetoder
- d) legge til rette for skadegjørernes naturlige fiender, f.eks. ved å sette opp fuglekasser, samplanting/arts mangfold, bruk av nytte dyr osv.
- e) bruke termisk behandling (flamming) og rekkedamping

Hvis disse tiltakene ikke er tilstrekkelige, kan du bruke plantevernmidlene oppført i [liste over preparater som kan tillates brukt i økologisk landbruk](#)⁶². Du må dokumentere behovet hvis du bruker disse midlene. En [oversikt over nytteorganismer som tillates brukt](#) finnes på Mattilsynets nettsider.

Det er nødvendig med en ekstra grundig rengjøring av sprøyteutstyr som også blir brukt til sprøyting med plantevernmidler som ikke er tillatt i økologisk produksjon.

Basisstoffer er stoffer som kan benyttes som plantevernmidler, men som ikke markedsføres som dette. Nærmere informasjon om basisstoffer og hvilke som er godkjent å bruke i økologisk produksjon i Norge finner du på Mattilsynets [liste over basisstoffer](#). I tillegg til produktene som står oppført på lista er bakepulver tillatt å bruke.

2.6 Formeringsmaterialet skal være godkjent

Du skal bruke godkjent økologisk formeringsmateriale, dvs såvare, settepoteter og annet vegetativt formert plantemateriale⁶³.

⁶¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 5, pkt. 1 og jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt.1 a-c) og g)

⁶² Jf. økologiforskriften § 3, fo. (EF) nr. 889/2008, art. 5 jf vedlegg II

⁶³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt.1 i)

Frø og settepotet⁶⁴

På www.okofro.no finner du en liste over hvilke økologiske såvarer og settepoteter som er tilgjengelige, og hvor disse kan skaffes.

Dersom du ikke får tak i økologisk formeringsmateriale av ønsket sort, kan du søke om å få bruke ubeiset konvensjonell vare⁶⁵. Du kan få tillatelse i følgende situasjoner:

- a) Hvis ingen sorter av ønsket art er oppført som tilgjengelige på landsbasis. Eller hvis ingen av de oppførte sortene kan leveres i den aktuelle landsdelen.
- b) Hvis du ønsker å bruke en annen sort enn de som er oppført i databasen, og du kan begrunne at de sortene som er oppført ikke kan brukes til ønsket formål (f.eks. grunnet tidlighet, klimatilpasninger o.l., eller ved kontraktproduksjon med krav om en bestemt sort).
- c) Hvis du ønsker å bruke en bestemt sort til forsknings- eller undervisningsformål.
- d) Hvis sorten er bevaringsverdig.

Virksomheter som selger såvarer kan av og til skaffe økologisk materiale på forespørsel. Du kan også skaffe økologisk hagebruksfrø gjennom privat import. Slik import er tillatt med inntil 50 porsjonspakninger (jf forskrift 13. september 1999 nr. 1052 om såvarer⁶⁶). Ut over dette kan du søke om tillatelse til privat import av hagebruksfrø utover 50 porsjonspakninger. Slike søknader sendes til nærmeste avdeling i Mattilsynet.

Vegetativt formeringsmateriale utenom settepotet

Økofrødatabasen (www.okofro.no) inneholder en oversikt over tilgjengelig økologisk såvare og settepotet, og ikke annet formeringsmateriale. Du finner imidlertid en liste i databasen med kontaktinformasjon til produsenter av andre typer vegetativt formeringsmateriale, f.eks. frukttrær, bær og småplanter av urter.

Hvis økologisk materiale av ønsket sort ikke er tilgjengelig, kan du bruke konvensjonelt materiale. Du må i tilfelle dokumentere at økologisk materiale ikke var tilgjengelig, f.eks. med en bekreftelse fra leverandørene av økologisk formeringsmateriale av aktuell type.

Skal du produsere frø, såvare og vegetativt formeringsmateriale?⁶⁷

Som utgangspunkt for produksjon av økologisk formeringsmateriale kan konvensjonelt frø, såkorn og plantemateriale som ikke er kjemisk/syntetisk behandlet benyttes.

Når du produserer såvare og vegetativt formeringsmateriale kan avlingen markedsføres som økologisk når følgende betingelser er oppfylt;

Ettårige vekster:

Frøbærende planter og morplanter må være dyrket på godkjent økologisk areal i minst én generasjon. Arealet må være ferdig omlagt før såing eller planting av de frøbærende plantene eller morplanten.

⁶⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 48

⁶⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 45, pkt. 2

⁶⁶ Jf. forskrift om såvarer (EF) nr. 1052/1999, § 25

⁶⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36, pkt. 1 og økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt.1 i)

Flerårige vekster:

Frøbærende planter og morplanter må være dyrket i henhold til reglene for økologisk produksjon i minst to vekstsesonger. I tillegg er det en forutsetning at karenstida på to år for grasvekster og tre år for flerårige vekster er avsluttet, og at arealet har status som økologisk før høsting av økologisk formeringsmateriale. Dette betyr for eksempel at du kan så grasfrøgjenlegg på areal i andre års karen.

De samme betingelsene gjelder ved produksjon av formeringsmateriale som du skal bruke selv.

Kontraktdyrking

Produksjon av frø, såkorn og annet formeringsmateriale (kontraktdyrking) er unntatt fra reglene om parallellproduksjon, det vil si samme sort kan dyrkes både økologisk og konvensjonelt innen samme virksomhet. Produksjonen må avklares i driftsbeskrivelsen. En forutsetning for å få tillatelse til parallellproduksjon er gode rutiner for atskilthet mellom den økologiske og konvensjonelle produksjonen.

Poding med konvensjonell pødevist

Konvensjonell pødevist kan du bare bruke når økologisk vare ikke er tilgjengelig. Dette må du kunne dokumentere ved revisjon. Økologiske trær som er podet med konvensjonell pødevist regnes fortsatt som økologiske etter poding.

2.7 Krav til vekstmedium i pottes, kar og benker⁶⁸

Dødt vekstmedium alene, som steinull, vann med næring og lignende er ikke tillatt i økologisk produksjon. Dersom vekstmediet består av kompostert eller forgjæret husholdningsavfall må dette tilfredsstille krav til høyest tillatte innhold av tungmetaller. Maksimalt innhold som kan tillates står oppført i vedlegg I i forordning 889/2008, jf art 3.

2.8 Krav til økologisk veksthusproduksjon⁶⁹

Økologisk veksthusproduksjon skal skje i hus eller avdelinger som er klart atskilt fra konvensjonell produksjon. Det kan f.eks. være tett plastvegg mot konvensjonell del av veksthuset og separat gjødslingssystem.

Gjødselen du bruker skal i utgangspunktet være fra godkjent økologisk drift. Hvis du har et dokumentert behov, kan du bruke gjødselmidler fra vedlegg I i forordning 889/2008, se Vedlegg 1. Dokumentasjon på behovet skal du legge fram ved revisjon.

Den øvre grensen for tilførsel av total-nitrogen fra husdyrgjødsel per daa gjelder ikke for veksthusproduksjon i avgrenset vekstmedium.

Ensidig veksthusproduksjon er bare tillatt når det sørges for resirkulering av organisk materiale innen driftsenheten, f.eks. bruk av kompost eller organisk avfall fra veksthusproduksjonen.

⁶⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 4

⁶⁹ Jf. økologiforskriften § 5

Produksjonen skal hovedsakelig baseres på naturlig lys. Kunstig lys kan bare brukes alene i perioder av kulturtiden. Dette skal du kunne dokumentere.

Oppvarming er tillatt. Tilsetting av CO₂ i produksjonen er tillatt så lenge dette er et biprodukt fra annen produksjon eller CO₂ fra ikke-fossile kilder.

Du kan sterilisere jorda i veksthus termisk dersom du har søkt og fått tillatelse fra Debio. Du får bare tillatelse dersom andre tiltak viser seg ikke å ha effekt. I søknaden må du legge ved en uttalelse fra rådgivningstjenesten som bekrefter behovet.

Hvis du legger om til økologisk drift i jordbed som tidligere har vært drevet konvensjonelt, er karenstiden 2 år før utsåing eller planting. Se også avsnittet om karenstid. Ved fullstendig utskifting av konvensjonell jord er det ingen karenstid dersom nytilført jord/gjødsel er godkjent økologisk.

2.9 Høsting av planter og plantedeler fra utmark⁷⁰

Spiselige viltvoksende planter og plantedeler fra utmark, for eksempel bær, er å betrakte som økologiske hvis

- a) arealene de siste tre årene før innsamling ikke er blitt behandlet med andre produkter enn dem som står oppført i vedlegg I og II i forordning 889/2008
- b) høstingen ikke skader naturområdene eller truer artenes levedyktighet i området

Hvis du ønsker å omsette planter eller plantedeler fra utmark som økologiske, må du søke om tilknytning til Debios kontrollordning og fylle ut en driftsbeskrivelse⁷¹. Den som er ansvarlig for virksomheten som er tilknyttet kontrollordningen⁷² må legge frem dokumentasjon for arealene som høstes. For et ”sankelag” er det tilstrekkelig at en person er ansvarlig overfor Debio. Den som er ansvarlig må ha en skriftlig fullmakt fra de andre i sankelaget.

Dokumentasjon som må foreligge:

- a) Kart over sankeområdet
- b) Egenerklæring/bekreftelse fra grunneier(e), landbrukskontor eller annen uavhengig tredjepart på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet de siste tre årene.

Det er også mulig å søke om sertifisering for plukking av sopp fra sertifiserte skogsområder.

2.10 Økologisk sopp⁷³

Til produksjon av sopp kan følgende vekstmedier brukes:

- Fast, tørket, kompostert eller flytende husdyrgjødsel fra økologiske gårder.
- Inntil 25 % av tilsvarende ikke-økologisk husdyrgjødsel under visse betingelser som beskrevet i vedlegg I til forordning 889/2008, dersom det ikke er mulig å få tak i tilstrekkelig med økologisk gjødsel.
- Andre produkter av landbruksopprinnelse fra økologisk produksjon, for eksempel biprodukter fra kornproduksjon.

⁷⁰ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 12, pkt. 2

⁷¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 70

⁷² Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 2 d)

⁷³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 6

- Torv forutsatt at den ikke er kjemisk behandlet.
- Trevirke forutsatt at det ikke er kjemisk behandlet etter felling.
- Mineralprodukter nevnt i vedlegg I til forordning 889/2008, jord og vann.

3 Økologisk husdyrhold

3.1 Omlegging og karenstid

Økologisk husdyrhold krever tilhørende økologisk areal⁷⁴. Derfor bør du ikke begynne å legge om husdyrholdet før en tilstrekkelig andel med fôr kan godkjennes som økologisk⁷⁵. Du må også sikre at det er grunnlag for å opprettholde en kontinuerlig økologisk godkjenning etter karenstiden.

Karenstiden for konvensjonelle husdyr er den perioden dyret må føres og stelles etter reglene for økologisk produksjon, før dyret eller produkter fra dyret kan omsettes som økologisk. Avkom av dyr i karen regnes som økologisk fra samme tidspunkt som morder, forutsatt at føring og stell er i samsvar med reglene for økologisk produksjon⁷⁶.

Karenstiden for dyr og animalske produkter er⁷⁷:

Dyr	Produkt	Karenstid
Storfe og hest	Kjøtt	12 måneder
Storfe	Melk	6 måneder
Småfe	Kjøtt, melk	6 måneder
Svin	Kjøtt	6 måneder
Fjørfe	Egg	6 uker
Fjørfe	Kjøtt	10 uker
Kanin	Kjøtt	10 uker ⁷⁸

Kan arealer og besetning legges om samtidig?⁷⁹

Det er mulig å legge om arealer og besetning samtidig. Dersom omleggingen til økologisk drift skjer samtidig for besetning, beiter og andre arealer til fôrproduksjon, kan den samlede karenstiden være to år hvis

- dyrene var på driftsenheten før omleggingen startet
- arealene ble brukt til dyrking av fôr eller til beiter før omleggingen
- dyrene hovedsakelig skal føres med produkter fra driftsenheten (inkl. eget og leid areal)

Siden karenstiden er kortere for husdyr enn for planteproduksjon, vil samtidig omlegging sjelden lønne seg. I tillegg er det tillatt å bruke 100 % karensfôr fra egen virksomhet (se eget kapittel om karensfôr).

⁷⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 16

⁷⁵ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt.1d, i)

⁷⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt.2

⁷⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 38, pkt.1

⁷⁸ Jf. økologiforskriften § 14

⁷⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 38, pkt.2

3.2 Godkjenning og identifikasjon av animalske produkter

For at husdyrholdet skal være økologisk, skal alle enkeltdyr på en og samme driftsenhet opprettes i samsvar med reglene for økologisk produksjon⁸⁰.

Dersom enkeltdyr i en økologisk godkjent besetning ikke tilfredsstillt kravene, f.eks. fordi de er nyinnkjøpte eller på grunn av sykdomsbehandling, skal disse dyrene lett kunne identifiseres ved merking. Du kan ikke omsette produkter fra slike enkeltdyr som økologiske før en karenstid er gjennomført, eller en tilbakeholdelsestid er overholdt ved bruk av legemidler⁸¹.

Dyr som fødes eller fraktes inn i økologiske besetninger, skal forbli i økologiske driftssystem resten av livet. Dette betyr at du ikke kan veksle mellom økologisk og konvensjonelt husdyrhold⁸². Hvis besetningen må tilbakeføres til konvensjonelt husdyrhold på grunn av uforutsette årsaker eller regelbrudd, må den inn i en ny omleggingsperiode.

Dyr og husdyrprodukter skal kunne identifiseres ved merking eller sporing på alle stadier i produksjon, tilberedning, transport og markedsføring⁸³.

3.3 Parallellproduksjon⁸⁴

Hvis en virksomhet driver økologisk og konvensjonell produksjon under samme foretaksnummer, kalles det parallellproduksjon. Dette omfatter hele virksomheten, for eksempel skifter, luftegårder, bygninger og lagre. Et foretak kan bestå av flere driftsenheter.

Parallellproduksjon er tillatt under disse forutsetningene:

- a) når ulike arter opprettes samtidig⁸⁵
- b) når den økologiske produksjonen skjer i husdyrrom og arealer som er klart atskilt fra konvensjonelle enheter
- c) når du kan dokumentere (ved hjelp av regnskap og bilag) at innkjøp av økologisk og konvensjonelle innsatsvarer og dyr er klart atskilt⁸⁶
- d) at den konvensjonelle driftsenheten er tilgjengelig for fysisk inspeksjon⁸⁷

Økologiske driftsenheter skal være klart atskilt fra konvensjonelle driftsenheter. Det er forbudt å oppbevare andre innsatsvarer på en økologisk driftsenhet enn de som er tillatt brukt i økologisk produksjon.

Dersom du driver med både økologisk og konvensjonell produksjon innen samme foretak, må det gå fram av driftsbeskrivelsen hvor de økologiske og ikke-økologiske dyrene er plassert. Rutiner for atskilthet når det gjelder føring, fôrlager, merking, beitebruk osv., må beskrives i driftsbeskrivelsen.

⁸⁰ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1a, i)

⁸¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 76, a) e)

⁸² Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 5, i)

⁸³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 75

⁸⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 17, pkt. 1

⁸⁵ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 11

⁸⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 66

⁸⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 67

Eksempler:

Det er lov å ha for eksempel et økologisk godkjent sauehold og konvensjonelt storfehold på virksomheten, men det er krav om atskilte bygninger eller lokaler osv. Ved f.eks. omlegging av melkekyr er det et krav om at alle ungdyr, inkludert oksekalver, starter omlegging samtidig. Regelverket tillater ikke oppdrett av samme art konvensjonelt og økologisk på samme foretaksnummer, for eksempel oppdrett av villsau og spælsau.

Unntaksmuligheter for parallellproduksjon av samme art husdyr⁸⁸

I forbindelse med forskning og undervisning kan det søkes om tillatelse til parallellproduksjon av samme art husdyr. En forutsetning for å få tillatelse til parallellproduksjon er gode rutiner å holde den økologiske og konvensjonelle produksjonen atskilt fra hverandre (dyr, animalske produkter, husdyrgjødsel og fôr).

3.4 Krav til dyrenes opprinnelse og til innkjøp av dyr

Når du velger raser og avlsdyr skal du ta hensyn til dyrenes evne til å tilpasse seg de lokale forholdene på driftsenheten, og deres levedyktighet og motstandsdyktighet mot sykdommer. Raser som er disponert for spesielle sykdommer eller helseproblemer, skal ikke brukes.⁸⁹

Du kan legge om egne dyr som allerede finnes på driftsenheten når du legger om til økologisk husdyrbesetning.⁹⁰ Hvis du skal basere produksjonen på innkjøpte dyr, skal de innkjøpte dyra være økologiske, hvis mulig.⁹¹ Det er ingen begrensninger i antall økologiske dyr du kan kjøpe inn til driftsenheten.

Første gang du etablerer en økologisk husdyrbesetning

Hvis det ikke er mulig å skaffe økologiske dyr første gang du etablerer en økologisk husdyrbesetning, kan du kjøpe inn konvensjonelle dyr, men bare hvis

- a) økologisk fôring og stell starter når dyrene ankommer gården
- b) dyrene oppfyller følgende alders- og vektgrenser:
 - unghøner til eggproduksjon maksimalt 18 uker gamle⁹², når ikke økologisk livkylling er tilgjengelig (gjelder fram til 31. desember 2020)
 - fjørfe til kjøttproduksjon under tre dager gamle (se også punktet om fjørfe)⁹³
 - kalver og føll maksimalt seks måneder gamle⁹⁴
 - lam og killinger maksimalt 60 dager gamle⁹⁵
 - grisunger maksimalt 35 kg tunge⁹⁶

For fjørfe må du søke om tillatelse for å kjøpe konvensjonelle livkyllinger (unghøns) selv om disse får økologisk fôr og veterinærbehandling fra de er tre dager gamle. Ved kjøp av rugeegg

⁸⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 40, pkt. 2

⁸⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 8

⁹⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 38, pkt. 2 og jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, 1a) iii)

⁹¹ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 5, i)

⁹² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 42, b)

⁹³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 42, a)

⁹⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt. 2

⁹⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt. 2

⁹⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt. 2

eller livkylling fra besetning godkjent av Debio vil det ikke være nødvendig å søke om tillatelse til innkjøp.

Økologiske livkyllinger – Debio godkjenner inntil videre

Debio godkjenner økologisk livkyllingproduksjon. Dette er en midlertidig løsning til detaljerte regler for denne produksjonen er definert i økologiregelverket.

Følgende betingelser skal være oppfylt for å få livkyllingproduksjon godkjent som økologisk:

- Husdyrrommet skal være utstyrt med 7,5 cm vaglepinner per dyr.
- Livkyllingene skal ha tilgang på grovfôr.
- Livkyllingene skal ha tilgang til uteareal fra 8 ukers alder, så fremt vær og føreforhold tillater dette.
- Flokkstørrelsen er på maks 24 000 dyr.
- Husdyrrommet kan fra livkyllingene er 3 uker gamle ha kunstig belysning i samsvar med det generelle regelverket for verpehøns.
- Bestemmelser for øvrig for økologisk fjørfe gjelder der det er relevant.

Økologiske livkyllinger godkjent av Debio får ikke ny karenperiode etter at de som unghøner settes inn i eggproduksjonen. Krav om tillatelse til innkjøp av konvensjonelle dyr legges til oppdretter av livkyllinger.

Når du må fornye besetningen med konvensjonelle hunddyr for avl⁹⁷

Hvis du mangler økologiske dyr, kan besetningen fornyes for avl med konvensjonelle hunddyr som ikke ennå har født. Følgende begrensninger gjelder:

- inntil 10 % årlig fornying av antall voksne dyr i en besetning av storfe og hest
- inntil 20 % årlig fornying av antall voksne dyr i en besetning av svin og småfe
- kun fornying med ett konvensjonelt dyr per år for driftsenheter med mindre enn ti storfe eller hester, eller mindre enn fem svin eller småfe

Prosentandelen skal beregnes med utgangspunkt i antall voksne dyr i besetningen før fornyelsen av besetningen gjennomføres. Som voksne dyr regnes hunddyr som har født, og hanndyr over 9 måneder. Med årlig fornying menes fornying per kalenderår.

I noen tilfeller kan prosentandelen ikke-økologiske dyr forhøyes til 40 %. Det krever en søknad og innvilget tillatelse,⁹⁸ og gjelder i disse tilfellene:

- når besetningen utvides betydelig når en rase byttes ut
- når driften utvikles med en ny spesialisering av besetningen
- ved innkjøp av offentlig definerte bevaringsverdige husdyrraser

Hvis søknaden gjelder innkjøp av bevaringsverdige husdyrraser, er det tillatt å kjøpe hunddyr som har født. En oversikt over hvilke raser som er bevaringsverdige finnes hos [NIBIO](#). Listen som gjelder på det tidspunktet søknaden sendes legges til grunn for behandling av søknad om tillatelse.

⁹⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt. 3 og 4

⁹⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt. 4

Muligheten til å søke om bruk av inntil 40 % ikke-økologiske dyr gjelder også for små besetninger med mindre enn ti storfe eller hester, eller mindre enn fem svin eller småfe.

Fornyng med konvensjonelle hanndyr for avl⁹⁹

Det er tillatt å innføre ikke-økologiske hanndyr til avl forutsatt at føring og stell er i samsvar med økologiregelverket så lenge dyrene står i den økologiske besetningen.

Søknad, dokumentasjon og karenperiode ved innkjøp av konvensjonelle dyr

Hvis du vil gjenetablere husdyrbesetningen eller fornye med konvensjonelle hunndyr for avl inntil 40 %, må du sende søknad om tillatelse før du kjøper de konvensjonelle dyrene. Du må legge ved dokumentasjon på at økologiske dyr ikke er tilgjengelig, f.eks. en egenerklæring på at livdyrformidlingen ved nærmeste slakteri er kontaktet.

Alle konvensjonelle dyr som innføres til en økologisk besetning, må gjennomgå en karenperiode før dyret eller produkter fra dyret kan omsettes som økologisk¹⁰⁰. Du må avklare forholdene rundt innkjøp av konvensjonelle dyr i beskrivelsen av driften.

Ved katastrofer og andre særlige hendelser

Når det har oppstått høy dødelighet hos dyrene på grunn av sykdom eller andre alvorlige omstendigheter, f.eks. brann¹⁰¹, og det ikke er mulig å skaffe økologiske dyr, kan du få tillatelse til å kjøpe inn konvensjonelle dyr.

3.5 Transport av dyr¹⁰²

Den som står ansvarlig for transporten, er ansvarlig for at reglene overholdes.

Det er viktig å minske påkjenningen for dyrene i forbindelse med transport, både ved transport til beite, salg og kjøp av livdyr, og transport til slakteri. Produkter fra godkjent økologisk husdyrhold skal være et resultat av miljø- og dyrevennlig produksjon i alle ledd. Forhold som ventilasjon, temperatur, opp- og avlessingsforhold, dyretetthet og kvalitet på transportbil er viktige for å ha et etisk godt dyrehold. Kortest mulig transporttid¹⁰³ er vesentlig, og nærmeste slakteri bør brukes der det er mulig.

Det er tillatt å transportere økologiske og konvensjonelle dyr sammen, men de økologiske dyrene må merkes så de kan identifiseres¹⁰⁴. Det er ingen tilleggskrav om merking av dyr i økologiregelverket.

Det er ikke tillatt å bruke elektrisk impuls ved lasting og lossing av dyr. Bruk av beroligende midler før eller under transport er forbudt¹⁰⁵.

⁹⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9, pkt. 3

¹⁰⁰ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1, ii)

¹⁰¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 47, a)

¹⁰² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 18, pkt. 4

¹⁰³ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1b, vii)

¹⁰⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 75

¹⁰⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 18, pkt. 4

3.6 Fôr

Fôringen må være tilpasset behovene til det enkelte dyreslag. Fôret skal oppfylle dyras ernæringsmessige behov i ulike faser av deres utvikling¹⁰⁶. Gården bør i størst mulig grad være selvforsynt med økologisk fôr for å dekke dyras næringsbehov, så langt dette er mulig.

Dyrene skal oppdrettes med økologisk fôr. Fôret skal fortrinnsvis være fra egen driftsenhet, eller fra andre økologiske virksomheter i samme region¹⁰⁷.

Disse fôrråvarene kan du bruke¹⁰⁸

Du kan bruke alle økologiske fôrråvarer som er tillatt å bruke i fôr til matproduserende dyr. Videre er det tillatt å bruke fiskemel fra bærekraftig fiskeri, forutsatt at det er produsert uten kjemiske løsemidler og at det er brukt en naturlig antioksidant i produktet. Det er tillatt å bruke inntil 1% ikke-økologisk krydder (eks. paprikapulver), urter og melasse når økologisk opprinnelse ikke er tilgjengelig. Du kan bruke mineralske råvarer og fermenteringsprodukter fra mikroorganismer som listet i Vedlegg V, og tilsetningsstoffer listet i Vedlegg VI til forordning 889/2008 (vedleggene ligger ved dette dokumentet). I samme liste står også stoffer som kan brukes ved ensilering.

Når kan du bruke konvensjonelt fôr?¹⁰⁹

Det er krav om 100 % økologisk fôr til drøvtyggere.

For fjørfe og svin er det i en overgangsperiode tillatt å bruke en viss andel konvensjonelle proteinråvarer når det ikke er mulig å skaffe fôr som utelukkende kommer fra økologisk produksjon¹¹⁰. T.o.m. 31. desember 2021 er det tillatt med maksimum 5 % konvensjonelle proteinråvarer til fjørfe/svin (pr. kg tørrstoff på årsbasis). Dette gjelder samlet for innkjøpt kraftfôr og øvrige fôrvarer som brukes. Det skal fremgå av merkingen på kraftfôret hvor stor andel konvensjonelle råvarer som inngår. Det er ditt ansvar å kontrollere at maksimumsgrensen er overholdt.

Hvis du må bruke konvensjonelle fôrvarer til svin og fjørfe, må du dokumentere behovet for dette. Dokumentasjonen vil bli vurdert av Debio under den årlige revisjonen. Du kan ikke bruke konvensjonelle fôrvarer som inneholder en eller flere tilsetningsstoffer eller tekniske hjelpestoffer som ikke står oppført i vedlegg V og VI i forordning 889/2008.

Bruk av konvensjonelle proteinråvarer til svin og fjørfe må dokumenteres. Det er ikke tillatt å bruke kjemiske tilsetningsstoffer i fremstillingen av proteinråvarene.

En slik dokumentasjon kan være

- a) leverandørklæring som bekrefter at økologisk fôr ikke er å oppdrive
- b) begrunnelse for hvorfor du må bruke nettopp dette konvensjonelle fôret (f.eks. anbefaling/uttalelse fra fôrveileder)

¹⁰⁶ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, ii)

¹⁰⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, i)

¹⁰⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 22

¹⁰⁹ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, iv)

¹¹⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 43

Tilskuddsfôr og bærestoffer

Det er tillatt å benytte inntil 1 % konvensjonelt krydder, urter og melasse dersom disse ingrediensene ikke er tilgjengelig som økologiske, og det ikke er brukt kjemiske tilsetningsstoffer i fremstillingsmetoden¹¹¹. Dette innebærer også at det kun er disse produktene som er tillatt å bruke som bærestoff i vitamin- og mineraltilskudd. Det er dermed ikke tillatt å bruke konvensjonelle bærestoff utover disse ingrediensene. Det er ditt ansvar at dyra får tilstrekkelig vitamin- og mineraltilførsel for å forebygge mangelsymptomer og bevare god dyrehelse.

Du skal ha en viss andel egenprodusert fôr

I svine- og fjørfeproduksjon er det krav om minimum 20 % fôr fra egen virksomhet eller produsert i regionen. Dette omfatter også kraftfôret som blir levert av fôrvirksomheter¹¹². For drøvtyggere er det et minimumskrav til at 60 % av fôret skal komme fra egen virksomhet eller fra regionen, og her er ikke fôr fra fôrvirksomhetene med i beregningen¹¹³.

Med region menes Norge og nærliggende områder i Norges naboland. Formålet med regelen er at fôret skal transporteres kortest mulig.

Beregningen av andelen egenprodusert fôr i kraftfôret til svin og fjørfe gjøres ut fra andelen landbruksingredienser. Innholdet av vitaminer, mineraler og fiskemel skal ikke tas med i denne beregningen. Beregningen gjøres i kg tørrstoff pr år. Videre gjelder andelen egenprodusert fôr både for grovfôr og kraftfôr.

Det er tilstrekkelig med muntlige avtaler etter behov, og at samarbeidet kun omfatter bytte av varer og tjenester inklusiv kjøp og salg mellom to parter. Vær oppmerksom på at noen samarbeidsformer kan få konsekvenser for tilskuddsutbetalingen fra Landbruksdirektoratet.

Det er ditt ansvar som husdyrprodusent å dokumentere at kravene til egenprodusert fôr og fôr fra regionen er oppfylt. En bekreftelse fra selgeren av fôret på at kravene er oppfylt er tilstrekkelig.

Melk¹¹⁴

Alle pattedyr skal fra fødselen føres med naturlig melk, og helst morsmelk, i en minimumsperiode på:

- tre måneder for storfe og hester
- 45 dager for sau og geit
- 40 dager for svin

Melkeerstatning av naturlig melk er tillatt

Det er tillatt å bruke melkeerstatning produsert av naturlig melk. Melkeerstatning som er produsert med andre råvarer enn naturlig melk, for eksempel vegetabilsk fett, er ikke tillatt.

¹¹¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 22 b)

¹¹² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 19, pkt. 2

¹¹³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 19, pkt. 1

¹¹⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 20, pkt. 1 og Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, vi)

Dersom økologisk melkeerstatning ikke er tilgjengelig, kan konvensjonell melkeerstatning benyttes. Enkeltindivider som har fått konvensjonell melkeerstatning, for eksempel kopplam, må i tilfelle gjennom en ny karensperiode. Karensperioden regnes fra første dag etter at fôring med konvensjonell melk ble avsluttet. Melk syrnet med syrningsmidler listet i Vedlegg 6 er tillatt å benytte.

Kalvens dieperiode

Kalver skal kunne die i minst tre dager etter fødselen, med unntak av når mordyret er under behandling med antimikrobielle legemidler og i tilbakeholdelsestiden definert for legemiddelet. Ved kortere dieperiode enn én måned skal kalver kunne drikke av smokk fram til de er én måned gamle¹¹⁵. Det er viktig å se til at kalven får tilgang til råmelk i tilstrekkelig grad.

Anbefaling for å sikre tilstrekkelig råmelk til kalver:

Inntak av råmelk hos nyfødte kalver er viktig for å sikre god dyrehelse. Et høyt opptak av antistoffer fra råmelka gjør kalven mer robust mot infeksjonssykdommer. Råmelka har dessuten en positiv lokal effekt i tarmen ut over første levedøgn. Det er derfor svært viktig å overvåke råmelka, kalven og kua nøye i dieperioden.

Kvaliteten på råmelka varierer mellom kyr og kan enkelt sjekkes med et kolostrometer. Har råmelka til morkua et lavt innhold av immunglobuliner, bør kalven gis ekstra råmelk av god kvalitet. Kalven bør die raskt etter kalving og eventuelt hjelpes til juret, slik at den får i seg minst 2–3 liter råmelk innen 4 timer etter fødselen. Er du i tvil om kalven har fått i seg nok råmelk, anbefales flaskefôring i tillegg de 4 første timene etter fødselen.

Anbefaling for å minimere stress når kua og kalven skilles etter dieperioden:

Det er anbefalt at kua og kalven adskilles gradvis etter dieperioden. Dersom kua og kalven får mulighet til å ha fysisk kontakt under adskillelsesprosessen, gir dette mindre stress for dyra. En mulighet er at kua og kalven får være sammen i perioder uten at kalven får die. Dette kan løses ved bruk av jurnett, eller ved delvis kontakt gjennom bingeskille. En annen mulighet er at kalven kun dier om natten etter ettermiddagsmelkingen.

Forskning viser mindre stress hos kalven når den ikke mister mora og melka samtidig. Før adskillelsen bør derfor kalven være opplært til å drikke melk uavhengig av kua. Kalven reagerer dessuten mindre på adskillelsen dersom den blir godt fulgt opp med god melketildeling gjennom adskillelsesprosessen.

Bruk av melk fra dyr som er behandlet med legemidler

Melk fra dyr under behandling med legemidler kan ikke brukes som fôr til økologiske dyr før etter at tilbakeholdelsestiden definert for legemiddelet er utløpt. Fôring med tilbakeholdt melk etter dette regnes som økologisk fôrandel. Melk fra dyr under behandling av legemidler som krever tilbakeholdelsestid, kan ikke inngå i fôret til dyr den siste måneden før slakting¹¹⁶.

Bruk av beiter og grovfôr¹¹⁷

¹¹⁵ Jf. økologiforskriften § 16

¹¹⁶ Jf. økologiforskriften § 15

¹¹⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, iii)

Planteetende dyr (drøvtyggere og hest) skal i størst mulig grad fôres på beite, når det er mulig. Beitearealet må være tilstrekkelig stort nok til at grasproduksjonen blir opprettholdt på arealet. Se også kapittelet om tilgang til beite- og luftearealer.

Lam, kje og kalv skal gå gradvis over fra melkefôring til grovfôr etter som de vokser til (se forrige avsnitt om melk). Grovfôret skal fortrinnsvis inntas på beite når det er mulig.

Grovfôret, f.eks. ferskt gras, høy, silo, rotvekster eller frukt- og grønnsaksrester, skal utgjøre minst 60 % av tørrstoffet i dagsrasjonen for dyr eldre enn 6 måneder. I de tre første månedene av laktasjonsperioden kan det tillates at prosentandelen reduseres til 50 %¹¹⁸.

Grovfôr skal inngå i dagsrasjonen til svin og fjørfe¹¹⁹. Halm alene er ikke å regne som tilstrekkelig grovfôr til disse dyreslagene.

Halm som er behandlet med lut eller ammoniakk, regnes som konvensjonelt fôr¹²⁰ og kan dermed ikke brukes i økologisk produksjon. Se også kapittelet om husdyrrom.

Tillatte ensileringsmidler til gras er listet i vedlegg 6, punkt a).

Eksempel:

Det er ikke tillatt å bruke ensileringsmidler som inneholder konvensjonelle ingredienser som for eksempel laktose og dextrose, siden disse regnes som fôrmidler og skal være av økologisk opprinnelse.

Fellesbeiter

Økologiske og konvensjonelle dyr skal som hovedregel ikke gå sammen på beite (se punktet om parallellproduksjon)¹²¹.

Økologiske dyr kan benytte fellesbeiter, forutsatt at det de 3 siste årene ikke er brukt andre gjødsel- eller plantevernmidler enn dem som er tillatt i henhold til vedlegg I i forordning 889/2008 og [nasjonal liste over godkjente plantevernmidler](#).

Eksempel:

Alle beiter i nasjonalparker, naturreservater og beiteområder i fjellbjørkeskog og over tregrensen regnes som økologisk fôr¹²², og kan brukes som fellesbeite.

Du må kunne dokumentere at det bare er brukt tillatte innsatsmidler, for eksempel ved hjelp av kart over området og en egenerklæring eller bekreftelse fra grunneier(e), landbrukskontor eller annen uavhengig tredjepart på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet de siste tre åra

Når kan du bruke fôr fra karensarealer?

Det er tillatt å bruke opptil 20 % fôr fra arealer i 1. års karens. Forutsetningen er at¹²³:

¹¹⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 20, pkt. 2

¹¹⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 20, pkt. 3

¹²⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, Vedlegg VI, pkt 1a

¹²¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 17 og økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, iii)

¹²² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 17, pkt. 3 a) og b)

- det er arealer med eng eller andre flerårige vekster
- arealene eies eller leies av driftsenheten
- arealene ikke har vært drevet økologisk i løpet av de siste fem årene
- arealer med proteinvekster (vekster med minimum 25 % protein per kg tørrstoff, for eksempel belgvekster) er dyrket i samsvar med økologiregelverket fra såtidspunktet

Det er tillatt å bruke innkjøpt fôr fra 2. års karensarealer for inntil 30 % av den totale fôrrasjonen på årsbasis, regnet i tørrstoffinnhold og samlet for besetningsgrupper. Når slikt karensfôr kommer fra egen virksomhet, kan denne andelen forhøyes til 100 %¹²⁴.

For mer detaljer om vegetabilsk karensfôr (f.eks. grovfôr), se avsnittet om karenstid i delen om planteproduksjon¹²⁵.

Det er tillatt å bruke innkjøpt melk fra karensdyr for inntil 30 % av den totale fôrrasjonen på årsbasis, regnet i tørrstoff. Når karensmelk kommer fra dyr på samme virksomhet, kan denne andelen forhøyes til 100 %. Melk fra karensdyr kan omsettes som karensfôr.

Ved avlingstap eller fôrmangel etter en katastrofe

Hvis du opplever stort avlingstap eller avlingssvikt på grunn av f.eks. ekstremt vær, utbrudd av smittsomme sykdommer, forurensning av giftige stoffer eller brann, kan du [søke om](#) tillatelse til å bruke en begrenset prosentandel konvensjonelt fôr for en tidsbegrenset periode. Siden det normalt er tilgang på økologisk kraftfôr, vil slik søknad i de fleste situasjoner bare være aktuelt for ikke-økologisk grovfôr. Prosentandelen med konvensjonelt fôr må vurderes fra sak til sak¹²⁶.

For grovfôr er det tilstrekkelig å bekrefte skriftlig at du har etterspurt fôret lokalt, dvs. det er ikke nødvendig å undersøke tilgangen på økologisk fôr i andre landsdeler.

Oversikt - bruk av ulike typer fôr

	Storfe, hest, småfe	Svin og fjørfe
Fôrandel fra egen virksomhet	Minst 60 % må komme fra egen virksomhet, eller fra gårder i samme region.	Minst 20 % må komme fra egen virksomhet, eller fra gårder eller fôrvirksomhet i samme region.
Karensfôr fra 1. karensår	Inntil 20 % fra eget areal av eng/flerårige vekster eller proteinvekster.	Inntil 20 % fra eget areal av eng/flerårige vekster eller proteinvekster.
Karensfôr fra 2. karensår	Innkjøpt fôr: maksimalt 30 % Dyrket på egen gård: maksimalt 100 %.	Innkjøpt fôr: maksimalt 30 % Dyrket på egen gård: maksimalt 100 %.
Grovfôr	Minimum 60 %. Unntak: minimum 50 % de første 3 måneder av laktasjonen.	Skal inngå i den daglige fôrrasjonen.
Ikke-økologisk fôr	Ikke tillatt. Ved uforutsette hendelser kan det	Maksimalt 5 % proteinråvarer, regnet på årsbasis og i

¹²³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 21, pkt. 2

¹²⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 21, pkt. 1

¹²⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 36

¹²⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 47 c)

	gis særskilt tillatelse.	tørrestoffinnhold. Ved uforutsette hendelser kan det gis særskilt tillatelse.
--	--------------------------	--

3.7 Sykdomsforebygging og veterinærbehandling

Forebygging av sykdom står sentralt i økologisk husdyrhold. Disse prinsippene forebygger sykdom¹²⁷:

- a) valg av egnede raser eller avlsdyr
- b) et dyrehold tilpasset de forskjellige artenes behov, som fremmer motstandsdyktighet mot sykdom og forebygger infeksjoner
- c) bruk av fôr av god kvalitet sammen med regelmessig mosjon og tilgang til beiter, noe som stimulerer dyrets naturlige immunforsvar (f.eks. sambeiting eller vekselbeite for å redusere parasittpress)
- d) passende besetningsstørrelse for å unngå dyrehelseproblemer som kan oppstå som følge av for stor tetthet
- e) gode oppdrettsmetoder
- f) godt husdyrmiljø

Dyr som blir syke eller skadet, skal behandles omgående, og om nødvendig flyttes til egne sykebinge eller sykerom¹²⁸.

Prinsipper for valg av behandlingsmetode

Hvis dyra blir syke, skal du velge en behandlingsmetode som tar hensyn til dyrevelferden. Valg av behandlingsmetode skal skje i samråd med veterinær. Ved bruk av veterinære legemidler skal følgende prinsipper overholdes¹²⁹:

- Fytoterapeutiske produkter (f.eks. planteekstrakter (unntatt antibiotika) essenser osv.), homeopatiske produkter (f.eks. vegetabiliske, animalske eller mineralske stoffer) og mikronæringsstoffer mv som listeført i regelverket¹³⁰, skal brukes fremfor allopatiske veterinærlegemidler eller kjemisk framstilt antibiotika, forutsatt at de har en effektiv terapeutisk virkning for den gjeldende dyreart og den tilstanden behandlingen er beregnet på.
- Du kan bruke antibiotika eller legemidler av syntetisk opprinnelse under veiledning fra veterinær, dersom produktene over ikke er effektive mot sykdommen, eller behandling er nødvendig for å sikre god dyrevelferd.
- Det er forbudt å bruke kjemiske eller syntetiske legemidler til forebyggende behandling, bortsett fra ved vaksinerings, parasittbehandling og behandling pålagt av myndighetene¹³¹.

Det er ikke tillatt å bruke legemidler eller preparater som er beregnet på å fremme vekst, produksjon eller reproduksjon (inkludert antibiotika, koksidiostatika og andre kunstige

¹²⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1e, i)

¹²⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 24, pkt 1 og Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1e, ii)

¹²⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008 art. 24

¹³⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg VI

¹³¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008 art. 24 nr. 4

vekstfremmende hjelpemidler)¹³². Enkeltstående dyr kan unntaksvis behandles med reproduksjonsfremmende hormoner i samråd med veterinær¹³³.

Om tilbakeholdelsestiden ved bruk av legemidler

Tilbakeholdelsestiden for økologiske dyr eller produkter ved bruk av legemidler med tilbakeholdelsestid er dobbelt så lang som i konvensjonelt landbruk. Syntetiske medisiner hvor tilbakeholdelsestiden er satt til null dager, vil også ha en tilbakeholdelsestid på null dager når medisinen brukes i økologisk husdyrhold. Dersom tilbakeholdelsestiden er oppgitt til «ingen», er tilbakeholdelsestiden 48 timer¹³⁴.

Du kan ikke markedsføre behandlede dyr eller produkter fra disse som økologiske før dobbel tilbakeholdelsestid er over. I løpet av ett år kan det tillates maksimalt tre behandlinger med legemidler med tilbakeholdelsestid for at dyrene eller produkter fra dyrene skal kunne omsettes som økologiske. Med én behandling menes alle de tiltak som gjøres for å kurere én sykdom eller skade. Dersom et dyr får flere enn tre behandlinger i løpet av et år, må dyret gjennom en ny karenstid. Vaksinerings, parasittbehandling og behandling pålagt av myndighetene regnes ikke med i antall behandlinger¹³⁵.

Dokumentasjon og merking

All bruk av terapeutiske midler/legemidler skal føres i helsekortet. Dyr som er blitt behandlet, skal identifiseres tydelig. For fjørfe kan identifiseringen skje per parti eller gruppe. For større dyr skal identifiseringen være enkeltvis¹³⁶. Denne dokumentasjonen vil bli gjennomgått av Debio ved den årlige revisjonen.

Eksempel:

Smågrisprodusenter må individmerke dyr som er blitt behandlet med legemidler foreskrevet av veterinær, for eksempel midler mot leddbetennelse. Dette er viktig for at du som slaktegrisprodusent skal kunne spore behandlede dyr og overholde kravet om maks én veterinærbehandling for dyr med et livsløp på mindre enn 1 år (ref). Vaksinasjoner og parasittbehandling regnes ikke med i antall behandlinger.

3.8 Reproduksjon¹³⁷

Naturlig bedekning er å foretrekke, men inseminering er tillatt. Andre former for kunstige eller assisterte reproduksjonsmetoder, for eksempel embryooverføring og kloning, er forbudt.

Medisinsk brunstregulering og brunstframkalling er ikke tillatt. Bruk av brunstmidler til fjerning av f.eks. cyster eller gult legeme kan imidlertid tillates ved behandling av enkelt dyr.

¹³² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 23, pkt. 2

¹³³ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1c, ii)

¹³⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 24, pkt. 5

¹³⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 24, pkt. 4

¹³⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 76 a) e), art. 77

¹³⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1c)

3.9 Fysiske inngrep ¹³⁸

Inngrep som ikke er tillatt:

- nebbtrimming, halekupering, kamklipping

Inngrep som kan utføres unntaksvis:

- tannsliping av spedgris
- avhorning

Hvis du vil avhorne dyr må du søke om tillatelse til dette. Du søker på skjema som ligger på Debios nettsider. Behovet for inngrepet skal begrunnes i sikkerhet, helse, velferd eller hygiene. Innvilget tillatelse vil være gyldig frem til det skjer endringer i driftsopplegget som har betydning for tillatelsen. Dette kan være endringer som bygging av nytt fjøs eller vesentlig ombygging av eksisterende fjøs. Det samme gjelder for tannsliping av spedgris.

Inngrep som er tillatt:

- kastrering

Inngrepene skal tilpasses alderstrinn, utføres av kvalifisert personell og med minst mulig lidelse for dyret.

3.10 Dyretall i forhold til spredeareal ¹³⁹

Dyretallet i forhold til tilgjengelig spredeareal i en økologisk driftsenhet kan ikke være høyere enn det som fremgår av [økologiforskriften § 9](#). Tallene viser antall dyr i forhold til tilgjengelig jordbruksareal, altså hvor mange dyr man kan ha per daa, uavhengig av om de er økologiske eller konvensjonelle, innenfor maks. grense for tilført husdyrgjødsel. Høyere besetningstetthet kan aksepteres om man samarbeider med andre gårder om spredeareal (se også kap. om næringstilførsel).

3.11 Husdyrrom

Forholdene i husdyrrommene skal være tilpasset dyrenes naturlige behov og instinkter, som f.eks. behovene for tilstrekkelig bevegelsesfrihet og velvære, og for å unngå unødig stress og smerte. Dyrene skal ha lett tilgang til fôr og rent vann. Bygningene skal isoleres, varmes opp og ventileres slik at husdyrmiljøet blir godt. Det skal være god tilgang på dagslys¹⁴⁰.

Dyretettheten i bygningen skal sikre dyrenes velvære og velferd. Tettheten skal tilpasses dyrenes atferdsmessige behov, som særlig avhenger av art, rase, alder og gruppas størrelse. Innearealet skal være så stort at dyrene kan stå naturlig, lett legge seg ned, snu seg, stelle seg, innta alle naturlige stillinger og foreta alle naturlige bevegelser¹⁴¹.

¹³⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 18, pkt. 1 og 2

¹³⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 15, og vedlegg IV, og jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1b, iv)

¹⁴⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 10, pkt. 1

¹⁴¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 10, pkt. 3

Krav til inneareal

Krav til størrelse på inneareal og andre egenskaper ved husdyrrommene, beregnet på forskjellige dyrearter og -grupper, se vedlegg 3¹⁴².

I disponibelt inneareal skal bare det gulvarealet som er tilgjengelig for dyra, regnes med. Melkeanlegg, fôrbrett og arealer forbeholdt røkter kan ikke regnes som en del av nettoarealet. Derimot kan skrapeareal og gangarealer som dyra har tilgang til, regnes med. Hvis fjøset har melkerobot som dyra har kontinuerlig tilgang til, kan også dette arealet regnes med. Areal med fast dekke må minst være i samsvar med kravene. Dersom faktisk inneareal overstiger totalt innearealkrav, kan det ikke kreves større areal med fast dekke. Liggeplass skal være på fast dekke, den skal være ren og tørr, og ha tilstrekkelig størrelse. Arealkravet for liggeplass er ikke definert i økologiregelverket.

I besetninger som er unntatt kravet om løsdrift, gjelder ikke innendørs arealkrav for storfe som er oppbundet på bås. For øvrige dyr i samme besetning vil arealkravet gjelde.

Gulvet i binger og båser skal være jevnt, men ikke glatt. Minst halvparten av det samlede gulvarealet skal være tett, det vil si ikke bestå av spalte- eller strekkmetallgolv. Areal med fast dekke må minst være 3 m² for melkekyr. Tabellen under viser minimumsarealet i binger og båser som skal være tett gulv¹⁴³.

Oversikt over arealkrav

	Levendevekt, kg	Del av innearealet (minimum) som skal ha tett gulv, m ² /dyr	Totalt innearealkrav
Melkekyr		3,0	6,0
Avlsokse		5,0	10
Ammekyr, kviger og oksekalver	Inntil 100	0,75	1,5
	Inntil 200	1,25	2,5
	Inntil 350	2,0	4,0
	Over 350	2,5 og min. 0,5 m ² /100 kg	5,0 og min. 1m ² /100 kg
Purker som dier		3,75	7,5
Slaktegris	Opp til 50	0,40	0,8
	Opp til 110	0,65	1,3
	Over 110	0,75	1,5
Avlspurker		1,25	2,5
Avlsråner		3,0	6,0
Geit/sau		0,75	1,5
Kje/lam		0,18	0,35

Krav til hvileområdet

Husdyrrom skal ha en bekvem, ren og tørr ligge- og hvileplass av tilstrekkelig størrelse. Dekket skal være fast, altså bestå av en solid konstruksjon uten fullspaltegulv eller drenerende gulv.

Hvileområdet skal ha tilstrekkelig med tørt strø slik at dyrene holder seg tørre og rene. Strøet skal bestå av halm, flis eller annet egnet naturmateriale. For å forbedre og berike strøet kan du

¹⁴² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg III

¹⁴³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 11, pkt. 1

bruke de mineralproduktene som står oppført i vedlegg 1¹⁴⁴. Legg merke til betingelsene for bruk¹⁴⁵.

Halm til strø trenger ikke være økologisk, men etter høsting kan den kun være behandlet med produkter oppført i vedlegg 1 og 4. Ammoniakk og lut er ikke oppført på denne lista, og ammoniakk- eller lutbehandlet halm kan dermed ikke brukes som strø. Flis skal komme fra ubehandlet trevirke.

Oppbinding¹⁴⁶

Binding av dyr er ikke tillatt. Du kan likevel binde enkelte dyr når du kan begrunne at det er nødvendig for dyrenes sikkerhet eller velferd, og det bare skal være for et begrenset tidsrom. Et eksempel kan være vær i parringstiden.

Husdyrrom: spesielt for storfe¹⁴⁷

Besetninger på 34 eller færre kyr per produksjonsnummer regnes som en liten driftsenhet og er unntatt fra kravet om løsdrift. Utenom beitesesongen skal storfe som står oppbundet, ha tilgang til utearealer minst to ganger i uken, eller så ofte som vær og føreforhold tillater. Når kravet om løsdrift trer i kraft for konvensjonelt storfehold, vil de samme reglene gjelde også for økologisk storfehold. Begrepet «liten besetning» gjelder i denne sammenhengen kun for økologisk drift, og kun til det konvensjonelle kravet om løsdrift trer i kraft.

Kalver som er eldre enn én uke, skal ikke holdes i enkeltbinger beregnet på kun ett dyr¹⁴⁸. Kalver som er over en uke gamle og er på samme alderstrinn, skal altså gå sammen. Fellesbinge gir sosial kontakt og større mulighet til fysisk aktivitet. Kalvene skal se og komme i berøring med andre dyr. Arealkrav fremgår av vedlegg 3¹⁴⁹.

Husdyrrom: spesielt for sau

Sauer skal ha tilgang til en bekvem, tørr og trekkfri liggeplass. Det er også krav om at små lam skal ha tilgang til tett liggeunderlag med tilfredsstillende varmetekniske egenskaper¹⁵⁰.

Kravet til inneareal for sau er 1,5 m² pr dyr, (jf. vedlegg III i forordning 889/2008, se vedlegg 3). I regelverket er det ikke krav til luftegård for sau, siden dyra går i løsdrift inne om vinteren i tillegg til beite sommerstid. Dersom sauene ikke har tilgang til beite sommerstid og i stedet bruker permanent luftegård, er arealkravet på 2,5 m² pr dyr. Det anbefales at dette arealkravet også oppfylles dersom sauene har tilgang på uteareal om vinteren og er på beite sommerstid. Årsaken til dette er at sauene foretrekker å være mye ute og kan bli stresset dersom utearealet er for lite.

Innearealkravet for lam og kje er minst 0,35 m² frem til beiteslipp. Fra starten av innefôringssesongen om høsten skal også lam og kje ha minst 1,5 m² per dyr inneareal. Dette gjelder fra og med innefôringssesongen høsten 2017.

¹⁴⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg I

¹⁴⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 11, pkt. 2

¹⁴⁶ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1b vi)

¹⁴⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 95, pkt. 2, og jf. økologiforskriften § 21

¹⁴⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 11, pkt. 3

¹⁴⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg III

¹⁵⁰ Jf. Forskrift 18. februar 2005 nr. 160 om velferd for småfe, §11

Hvis sauene har fri tilgang til et uteareal, kan dette regnes som en del av innearealet, forutsatt at utearealet er overbygd med tak som gir tilstrekkelig ly for vær og vind. I tillegg må alle dyr ha god plass til å ligge inne samtidig.

Husdyrrom: spesielt for griser¹⁵¹

Purker skal holdes i grupper, bortsett fra i siste del av drektighetsperioden og i dieperioden. Smågriser kan ikke holdes i flat-decks eller i smågrisbokser. Griser skal ha mulighet til naturlig adferd og tilgang til rotmateriale. Til rotmateriale kan det brukes materiale som generelt er tillatt brukt i økologisk dyrehold.

Dyreslag som kan gå ute hele året¹⁵²

Husdyrrom er ikke påkrevd for dyreslag tilpasset helårs utegange eller der de klimatiske forholdene tillater at dyrene lever utendørs¹⁵³. Dersom dyrene i hovedsak lever ute, må du søke Mattilsynet om dispensasjon til å drive etter denne driftsformen. Merk at det finnes egne bestemmelser for husdyrrom for f.eks. utgangersau i det generelle regelverket for hold av småfe. Dersom dispensasjon er innvilget, er innearealkravet i økologiregelverket ikke relevant. Du må kunne vise frem Mattilsynets vedtak når Debio kommer på revisjonsbesøk. Dyra må uansett ha tilgang til liggeplass som gir tilstrekkelig beskyttelse mot vind og nedbør (for eksempel leskur).

Rengjøring og skadedyrbekjempelse i husdyrrom¹⁵⁴

Rom, binger, utstyr og redskap skal rengjøres skikkelig for å hindre enhver kryssinfeksjon og utvikling av smittebærende organismer.

Se vedlegg VII i forordning 889/2008, jf vedlegg 4¹⁵⁵, for hvilke produkter som kan brukes til rengjøring av bygninger og anlegg til husdyr. Se også vedlegg 2 for hvilke midler som kan brukes for å fjerne insekter og andre skadedyr i bygninger og andre anlegg der det holdes husdyr. Du må dokumentere hvilke rengjøringsmidler du bruker.

3.12 Tilgang til beite- og luftearealer¹⁵⁶

Dyr skal ha permanent tilgang til utendørs arealer, og fortrinnsvis beite. Planteetende dyr skal ha permanent tilgang til beite, med noen unntak. Tilgangen til utendørs arealer skal gjennomføres når vær- og markforhold tillater det, og dersom det ikke er fare for menneskers og dyrs helse (HMS).

Dyretettheten på innmarks- og utmarksbeiter skal være så lav at det ikke blir omfattende tråkkskader. Utearealet må ikke ha store ansamlinger med gjødsel som gir forurensningsfare¹⁵⁷. Minste utendørsareal for de forskjellige husdyrslagene er fastsatt i Vedlegg III i forordning 889/2008¹⁵⁸, se vedlegg 3¹⁵⁹.

¹⁵¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 11, pkt. 4-6

¹⁵² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 10, pkt. 2

¹⁵³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg I del B nr. 8.2.1

¹⁵⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 35, pkt. 4 c), og økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1 f)

¹⁵⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg VII

¹⁵⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 14, og Jf. økologiforskriften § 1, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1b, iii) og iv)

¹⁵⁷ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, iii)

¹⁵⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, Vedlegg 3

Småfe og storfe i løsdrift trenger ikke å ha tilgang til lufteareal om vinteren.

Små besetninger på 34 eller færre oppbundne storfe per produksjonsnummer er unntatt fra løsdriftskravet. Utenom beitesesongen skal storfe som står oppbundet, ha tilgang til luftegård minimum to ganger i uka, eller så ofte vær- og markforhold tillater det¹⁶⁰.

Utforming av luftegården

Luftegård og uteareal må være tilrettelagt slik at det er uproblematisk for husdyrene å gå ut og inn. Luftegården skal også beskytte mot regn, vind, sol og ekstreme temperaturer.

Luftegården kan være delvis dekket av tak, men regelverket gir ingen detaljerte krav om dette. Vær- og føreforhold, husdyrrase og alder avgjør hvor ofte dyr kan slippes ut utenom beitesesong. Luftegårder skal utformes slik at de er egnet for lufting året rundt, og ikke påføre dyra skade eller lidelse. Det er ditt ansvar som produsent å finne løsninger innenfor regelverket.

Krav om beiting for drøvtyggere og hest

Drøvtyggere og hest skal i beiteperioden kunne gå på områder med gode beitemuligheter¹⁶¹. Beiteperioden kan defineres som tiden fra graset er 5–10 cm, og så lenge det er gjenvekst på graset. Beite er grasmark der dyra har tilgang til grøde på rot. Beitearealet må være tilstrekkelig stort til at grasproduksjonen blir opprettholdt. Du kan også frakte inn tilleggsfôr.

Når værforholdene gjør at beiting ikke er gjennomførbart, kan hele eller deler av besetningen holdes inne. Dette gjelder for eksempel ved svært vått vær som gjør at jordbunnen trækkes opp og beitet blir ødelagt ved bruk. Årsaken til at dyra holdes inne skal i hvert tilfelle dokumenteres, for eksempel ved hjelp av bilder.

Egne regler for okser

Okser over ett år kan holdes i et husdyrrom med fri adgang til en luftegård hele året, i stedet for å gå på beite i sommerperioden og i løsdrift inne om vinteren¹⁶².

Luftegårder kan være delvis overbygget med tak. Dette betyr at taket kan dekke en del av luftegården. Uansett hvor stor del av luftegården som er overbygget må dyra kunne oppleve vær og vind. Den siste oppføringsfasen for storfe over 12 måneder kan finne sted innendørs så lenge dyra ikke er innendørs mer enn en femtedel av dyrenes levetid, og ikke under noen omstendighet i mer enn tre måneder¹⁶³.

Okser under ett år skal ha tilgang på gressareal i beitesesongen. Unntaket er hvis de utgjør en fare for andre dyr eller mennesker. Det kan derfor av sikkerhetshensyn være aktuelt å holde okser mellom et halvt til ett år i luftegård istedenfor på beite. Dette må beskrives i driftsbeskrivelsen. Hanndyrloven (lov 6. mars 1970 nr 05 om avgrensing i retten til å sleppa hingstar, oksar, verar og geitebukkar på beite) gjelder også for økologiske dyr over 6 måneder. Denne loven understreker at okser over 6 måneder må holdes adskilt fra hunddyr, og området må være forsvarlig inngjerdet og under forsvarlig tilsyn.

¹⁵⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg III

¹⁶⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 39 og Jf. økologiforskriften §7

¹⁶¹ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 14, pkt. 1d, iii)

¹⁶² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 14, pkt. 4

¹⁶³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 46

Utearealer for griser

Griser skal ha tilgang til utendørsarealer. Dyrene skal kunne gjøre fra seg og rote med trynet på utearealet. Purker kan holdes innendørs i maksimum 14 dager etter grising for å ha godt tilsyn med dem. Etter to uker fra grising skal purker ha tilgang til uteareal, og kunne velge mellom opphold innendørs og utendørs. Purker kan oppholde seg utendørs under de fleste klimatiske forhold, bortsett fra svært streng kulde, ekstremvær eller store nedbørsmengder som gjør utendørsområdet uegnet. Spedgrisene skal ha tilgang til uteareal fra de er 14 dager gamle så sant vær, temperatur tillater det og utearealene er egnet. Spedgrisene skal uansett kunne gå inn når de har behov for det.

3.13 Spesielle regler for fjørfe

Husdyrrom for fjørfe

Fjørfe skal oppdrettes frittgående og ikke holdes i bur¹⁶⁴. Se også generelle regler om husdyrrom.

Bygninger til fjørfe skal oppfylle disse minstekravene: ¹⁶⁵

- a) Minst en tredel av gulvarealet skal være fast (ikke ha spalter eller drenerende gulv) og være dekket med strø i form av halm, flis, sand, torv eller annet.
- b) I husdyrrom til verpehøner skal en tilstrekkelig stor del av nettogulvarealet være beregnet på oppsamling av gjødsel, f.eks. under vaglepinnene.
- c) Husdyrrommene skal ha vaglepinner som i antall og størrelse skal være tilpasset flokkens omfang og fuglenes størrelse, som fastsatt i Vedlegg 3¹⁶⁶, pkt 2.
- d) I husdyrrom til verpehøner skal det være tilgang til tilstrekkelig antall verpekasser¹⁶⁷.
- e) Husdyrrommene skal ha inngang- og utgangsåpninger som passer til fuglenes størrelse, og med en samlet lengde på minst 4 m per 100 m² av det arealet i huset som fuglene har tilgang til.
- f) Største flokkstørrelse er¹⁶⁸: 4800 kyllinger, eller 3000 verpehøner, eller 5200 perlehøns
 - 4000 moskusender eller pekingender (hunner)
 - 3200 moskusender eller pekingender (hanner) eller andre ender
 - 2500 kapuner, gjess og kalkuner
- g) Det samlede husarealet som brukes til fjørfekjøttproduksjon på en enkelt driftsenhet, skal ikke overstige 1600 m².

En avdeling i et fjørfehus skal bare inneholde én flokk. Hvis et fjørfehus deles i flere avdelinger, kan oppdelingen bestå av netting fra gulv til tak. Det er mulig å ha gjennomgående fôringsanlegg og eggtransportbånd.

Arealet av verandaen kan regnes med i innearealet for verpehøns, men bare hvis dyra har fri tilgang og benytter arealet til enhver tid om dagen gjennom hele produksjonsperioden. Dette betyr at verandaen ikke kan medregnes hvis dyra ikke har tilgang til eller kun benytter

¹⁶⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 1

¹⁶⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 3

¹⁶⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg III

¹⁶⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 10 vedlegg III nr. 2

¹⁶⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 3 e)

verandaen deler av året. Dyra trenger ikke tilgang til verandaen når det er natt og dyra skal hvile.

For verpehøner kan naturlig dagslys suppleres med kunstig belysning for å sikre lys i inntil 16 timer hver dag, så lenge det er en sammenhengende hvileperiode om natten uten kunstig lys på minst åtte timer¹⁶⁹.

Av hygieniske grunner skal bygningene tømmes for fjørfe mellom hvert innsett, og bygningene og utstyret rengjøres og desinfiseres¹⁷⁰.

Dyretetthet for slaktekylling

Bestemmelsene for dyretetthet er ikke tilpasset for slaktekylling i startperioden. Det er imidlertid planer om endringer i regelverket for dette området. Inntil det kommer regler for dette aksepterer vi høyere dyretetthet i startperioden enn det som beskrives generelt i regelverket. Dette vil kun gjelde frem til det foreligger detaljerte regler for dette.

Følgende gjelder inntil videre for dyretetthet hos slaktekylling:

0 til 21 dager	22 til 81 dager
20 dyr og maksimum 21 kg levendevekt/m ²	10 dyr og maksimum 21 kg levendevekt/m ²

Luftegård for fjørfe¹⁷¹

Fjørfe skal ha tilgang til en utendørs luftegård når værforholdene tillater det, og minst i en tredjedel av livet sitt. Luftegården skal hovedsakelig være dekket med vegetasjon, og gi rimelig ly og ha lett tilgang til vann. Forholdene skal tilrettelegges med overbygget utgang/ly slik at fjørfeet vil gå ut og benytte luftegården, f.eks. ved å henge nett (kamuflasjenett) over deler av ut-/inngangen.

Vannfugler skal ha tilgang til bekk, elv, vann eller damanlegg når vær og hygieniske forhold tillater det. Arealene må tilrettelegges slik at hygieniske forhold kan sikres, f.eks. ved at damkanter steinsettes eller lignende¹⁷².

Luftegårdene skal stå ubenyttet i en periode mellom hvert innsett. Perioden skal være 1 måned for slaktekylling og 3 måneder for øvrige fjørfe. Hensikten med å la utearealet "hvile" er å etablere ny vegetasjon og forebygge mot smitte¹⁷³. Kravet om hvileperioder for luftegården gjelder ikke små flokker av fjørfe som ikke holdes i luftegårder, og som kan bevege seg fritt hele dagen¹⁷⁴.

Krav om minstealder ved slaktning eller bruk av saktevoksende fjørferaser¹⁷⁵

Når fjørfe produseres økologisk for kjøttproduksjon, er det krav om at dyret ikke skal slaktes før det har nådd en minstealder, eller til bruk av saktevoksende raser. Formålet er å unngå

¹⁶⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 4.

¹⁷⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 23, pkt. 5.

¹⁷¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 14, pkt. 5-6.

¹⁷² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 2.

¹⁷³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 23, pkt. 5.

¹⁷⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 23, pkt. 5.

¹⁷⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 5

intensive oppdrettsmetoder, og å fremme at det brukes raser som er tilpasset økologisk produksjon med mer tilgang til utearealer. Det er fastsatt hvilke saktevoksende raser som er tillatt i økologisk produksjon i økologiforskriften §12.

Virksomheter kan søke om at Mattilsynet vurderer nye fjørferaser som saktevoksende. Søknader sendes til Mattilsynets hovedkontor ved seksjon planter, sammen med dokumentasjon som viser at rasen er saktevoksende. Kriteriene som vurderes etter, er i hovedsak om rasen er definert som saktevoksende av et avlsfirma, og hvilken tilvekstrate rasen har. Andre relevante kriterier er om rasen er bedre tilpasset til bruk av uteareal, bedre fjørdrakt og andre faktorer som kan fremme dyrehelse og dyrevelferd i en økologisk produksjon.

Kyllingraser som er tillatt i økologisk produksjon

Disse slaktekyllingrasene er tillatt å benytte som saktevoksende i økologisk produksjon:

- Ross Rowan
- Rowan Ranger
- Hubbard JA 57 Colour yield
- SASSO SA31
- Ranger Classic
- Ranger Gold

Kalkunraser som er tillatt for økologisk produksjon

For kalkunproduksjon anser Mattilsynet kalkunraser for å være saktevoksende dersom de har en tilvekstrate som ikke overstiger 105 gram/dag for hanndyr og 75 gram/dag for hunndyr. Følgende raser er tillatt å benytte som saktevoksende i økologisk produksjon:

- Black Roly Poly
- Bronze 708
- Wrolsted Bronze

Minstealder ved slakting¹⁷⁶

Hvis du ikke bruker en saktevoksende raser, må du overholde kravet om at dyret må ha nådd en viss alder før det kan slaktes.

Minstealderen for de ulike arter:

- slaktekylling: 81 dager
- kalkun: 140 dager
- pekingand: 49
- moskusender høner: 70 dager
- moskusender haner: 84 dager
- storkender: 92 dager
- perlehøns: 94 dager
- gjess: 140 dager

¹⁷⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 12, pkt. 5

Hvis du ønsker å slakte tidligere enn dette, må du bruke saktevoksende fjørferaser. I tilfelle er minstealderen 70 dager dersom du bruker konvensjonelt kyllingmateriale. Hvis du bruker økologisk saktevoksende kyllingmateriale, er det ingen krav til minstealder.

3.14 Spesielle regler for kaninhold¹⁷⁷

Karenstid

For kaniner er det 10 ukers omleggingstid/karenstid.

Ute- og inneareal

Innendørs skal kaniner holdes i binger. Slaktedyr og angorakaniner skal holdes i fellesbinger, mens avlsdyr kan holdes i enkeltbinger. Bingene skal ha tett gulv på minst halvparten av arealet for å gjøre det mulig å bruke strø. Resten av gulvet kan være netting eller spalter. Avlsbinger skal ha redekasser.

Det skal ikke være mer enn 25 dyr i hver bing. Minste tilgjengelige areal pr. dyr skal være:

	Inneareal (m ² /dyr) ¹⁷⁸	Anbefalt uteareal (m ² /dyr)
Angorakaniner	0,2	1,5
Slaktedyr	0,3	2,0
Avlsdyr	0,7	3,0

Utendørs kan kaniner holdes i innhegning eller flyttbare beitebur. Kaninene skal ha mulighet for å søke skjul og ha tilgang på vann. Kaninene skal ha daglig adgang til uteareal når vær- og føreforhold tillater det.

Utearealet til kaniner skal hovedsakelig bestå av jord med gress og vegetasjon. Hvert annet år skal utearealet ha en hvileperiode og ikke brukes på minst ett år.

Fôring

Kaniner skal ha minst 60 % grovfôr regnet i tørrstoffinnhold og på årsbasis.

Fôrrasjonen til kaninunger skal inneholde naturlig melk fra kanin i minst fem uker etter fødselen.

Reproduksjon

En kaninhunn skal ikke ha mer enn 4 kull pr. år. Kaninunger skal ikke tas fra moren før tidligst ved 5 ukers alder.

¹⁷⁷ Jf. økologiforskriften § 15

¹⁷⁸ Jf. økologiforskriften § 14

4 Økologisk birøkt

4.1 Generelt om økologisk birøkt

Birøkt regnes som en del av husdyrholdet, og reglene for økologisk birøkt må ses i sammenheng med det øvrige regelverket for økologisk husdyrhold.

Birøkten kan godkjennes av Debio i sammenheng med øvrig økologisk drift, men det er også mulig med egen økologisk godkjenning av bare birøkt.

Økologisk godkjenning av produkter fra birøkt er nært knyttet til stellet av bikubene. Reglene som ligger til grunn for en godkjenning omhandler også forholdene omkring utvinning, for-edling og lagring av produktene.

Økologiregelverket gjelder som et tillegg til det øvrige regelverket som birøkt er omfattet av.

4.2 Krav til dokumentasjon¹⁷⁹

Dokumentasjon som skal være tilgjengelig ved årlig inspeksjon er;

- Fjorårets og årets regnskap og bilag, kartverk over bigårdsplasser (både stasjonære- og vandreplasser) i hensiktsmessig målestokk, samt utmarksarealer. Debios skjema for egenerklæring/bekreftelse fra grunneier på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet i utmark de siste tre årene.
- Rengjøringsjournal el.
- Egne noteringer i form av Norges Birøkterlags notatkort, KSL-noteringer el.

Datoene for høsting av honning og slynging skal bokføres. Rutinene for dette beskrives i driftsbeskrivelsen¹⁸⁰.

4.3 Karenstid¹⁸¹

Før produkter fra birøkt kan omsettes som økologisk, må biene gjennom en karenstid. Dette er en tidsperiode hvor produksjonsreglene for økologisk birøkt følges, men produktene kan ikke omsettes som økologiske¹⁸². Karenstiden for birøkt er minimum ett år. Det betyr at du tidligst kan begynne å levere økologisk honning og selge økologiske avleggere og dronninger når dette året er gått.

Legger du om midt i trekkseasonen vil noe av honningen som har kommet inn i kubene være fra tiden i karen, og sesongens produkter vil ikke kunne godkjennes som økologiske. Velg derfor et omleggingstidspunkt før trekkseasonen starter eller etter at honningen er høstet, for å unngå en forlenget karenstid.

¹⁷⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 78

¹⁸⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 78 nr. 6

¹⁸¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 38 nr. 3

¹⁸² Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. i 834/2007 art. 17 pkt. f)

4.4 Parallellproduksjon¹⁸³

Hvis du har flere driftsenheter der det drives birøkt i samme område, skal alle driftsenhetene oppfylle kravene til økologisk birøkt. For unntak se punkt 4.6.

4.5 Bienes opprinnelse

Når du velger rase skal du ta hensyn til bienes evne til å tilpasse seg lokale forhold, og deres levedyktighet og motstandsdyktighet mot sykdommer. Du skal fortrinnsvis bruke *Apis mellifera* av europeisk herkomst og lokale økotyper av disse (populasjoner som er spesielt tilpasset de lokale forholdene)¹⁸⁴. Birasene krainerbie, brun bie og buckfast kan f.eks. brukes.

Økologiske bigårder skal i utgangspunktet etableres ved å dele bifolk, eller ved å kjøpe skaksvermer, avleggere eller bifolk som kommer fra driftsenheter som driver økologisk. Bifolkene som allerede finnes i driftsenheten kan imidlertid omlegges slik at produktene kan omsettes som økologiske etter at karenperioden er gjennomført.

Det er ikke tillatt å bruke genmodifiserte eller klonede dronninger¹⁸⁵.

Fornyng eller gjenetablering¹⁸⁶

Hvis du vil fornye bigården kan du årlig innføre dronninger fra andre økologiske driftsenheter. I tillegg kan bigården årlig tilføres inntil 10 % dronninger og yngeltavler/avleggere/skaksvermer/bifolk fra ikke-økologiske driftsenheter, forutsatt at bidronningene og yngeltavler/avleggerne/skaksvermene/bifolk plasseres i bikuber der de utbygde tavlene eller byggevokstavlene kommer fra økologiske driftsenheter. I slike tilfeller er det ingen karenperiode.

Hvis du må gjenoppbygge bifolk¹⁸⁷ etter sykdom eller uforutsette hendelser, kan du få tillatelse til å innføre bifolk fra ikke-økologiske driftsenheter dersom økologiske bifolk ikke er tilgjengelige, forutsatt at de underlegges 1 års karenstid. Søknad om tillatelse til å innføre ikke-økologiske bifolk sendes Debio. Søknaden må inneholde dokumentasjon på at økologiske bifolk ikke er tilgjengelig.

4.6 Plassering av bigårdene

Bigårdens plassering skal¹⁸⁸:

- a) Sikre at biene har tilstrekkelige naturlige nektar-, honningdugg- og pollenkilder, samt tilgang til vann.
- b) Være plassert slik at nektar- og pollenkildene i en radius på tre km fra bigården hovedsakelig består av avlinger produsert etter økologisk produksjonsmetode og/eller har et viltvoksende planteliv som ikke er gjenstand for behandling med andre

¹⁸³ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. i 834/2007 art. 11

¹⁸⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 8.2

¹⁸⁵ Jf. økologiforskriften § 2, jf. fo. (EF) nr. 834/2007, art. 9

¹⁸⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 9.5

¹⁸⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 47, pkt. b)

¹⁸⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 13

gjødselslag eller plantevernmidler enn de som er tillatt brukt i økologisk produksjon¹⁸⁹.

- c) Være plassert i tilstrekkelig avstand fra alle kilder til forurensning utenom landbruket, for eksempel: bykjerner, motorveier, industriområder, fyllplasser, forbrenningsanlegg for avfall osv. Tilstrekkelig avstand er tre kilometer.

Kravene gjelder ikke for områder der det ikke forekommer blomstring, eller om vinteren.

Ved bruk av utmark må følgende dokumentasjon foreligge:

- a) kart over området
- b) Skjema for egenerklæring/bekreftelse fra grunneier(e), landbrukskontor eller annen uavhengig tredjepart på at ikke-tillatte innsatsmidler ikke er benyttet de siste tre årene.

Trekkplanter som utgjør en vesentlig andel av pollen- og nektarkildene i nærheten skal være økologiske eller ville vekster. Konvensjonelle planter som ikke er betydningsfulle trekkplanter kan dyrkes i trekkområdet.

Unntak fra kravet om bigårdens plassering¹⁹⁰

Når det er behov for å sikre pollineringen av planter i et annet område kan du ha en driftsenhet som drives i fullt samsvar med bestemmelsene for økologisk birøkt, og samtidig ha en driftsenhet som drives i samsvar med bestemmelsene, med unntak av bestemmelsene om bigårdens plassering. Produkter fra driftsenheten som ikke oppfyller kravene til plassering kan i en slik situasjon ikke omsettes som økologiske.

Bifolkene som brukes til pollinering av planter i områder som ikke oppfyller bestemmelsene trenger ikke å gjennomgå en ny karenstid.

Rutiner for atskilthet av produktene fra de ulike driftsenhetene må omtales i driftsbeskrivelsen. Dette gjelder for alle operasjoner du utfører, fra høsting til salg av de ferdige produktene.

4.7 Fôr¹⁹¹

Du må plassere bigården slik at naturlige trekkplanter og nektar- og pollenkilder rundt bigården, slik at behovet for kunstig vårfôring reduseres.

Når produksjonsperioden er over må det være tilstrekkelig mengde honning og pollen igjen i bikubene til at biene kan overvintre. På grunn av de klimatiske forholdene vi har i Norge er det tillatt med kunstig fôring av bifolkene for å sikre overlevelse av bifolket. Det er kun tillatt å benytte økologisk honning fra egne bigårder, økologisk sukkersirup, eller økologisk sukker som kunstig fôr. Økologisk fôrdeig som kun inneholder slike ingredienser kan brukes. Det er ikke tillatt å fôre biene med proteintilskudd, heller ikke økologisk proteintilskudd. Betingelsen om at det kun tillates bruk av økologisk honning fra egen bigård er beskrevet i Forskrift om birøkt.

¹⁸⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg I og II

¹⁹⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 41

¹⁹¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 19 nr. 2 og 3

Du kan høste pollen eller pollentavler igjennom sesongen og gi pollen fra egne bigårder tilbake til bifolkene ved behov.

4.8 Sykdomsforebygging og veterinærbehandling

Forebyggende tiltak for å unngå sykdom og smitte i bikubene er avgjørende. Sykdomsforebygging i birøkt skal bygge på følgende prinsipper¹⁹²:

a) valg av egnede hardføre raser av *Apis mellifera*, fortrinnsvis stedeagne raser fra Europa¹⁹³

b) bruk av metoder som fremmer stor motstandsdyktighet mot sykdom og forebygger infeksjoner, som regelmessig utskifting av bidronningene, systematisk kontroll av bikubene for å oppdage unormale helsetilstander, kontroll av droneyngel i bikubene, regelmessig desinfisering av materiell og utstyr, destruering av forurenset materiell eller forurensningskilder, regelmessig utskifting av bivoks og tilstrekkelige reserver av pollen og honning i bikubene.

Ved sykdom skal hensynet til dyrevelferden være avgjørende for valg av behandlingsmetode. Du bør vektlegge naturlige terapeutiske midler og metoder, forutsatt at de har virkning mot den sykdommen det gjelder. Dersom slike midler og metoder viser seg å være uten effekt i det aktuelle tilfellet, kan du bruke medisiner av syntetisk opprinnelse under veiledning fra veterinær. Siden det ikke er mulig å sette tilbakeholdelsestider som sikrer nødvendig mattrygghet ved off label-bruk av antibakterielle midler til bier, skal man ikke bruke slike preparater til bier i Norge.

Sykdommer og parasitter hos bier bør forebygges ved god hygiene i birøkten og bruk av biotekniske metoder. Ved behov for bruk av kjemisk bekjempelse av sykdommer og parasitter skal det brukes godkjente legemidler med organiske syrer (oksalsyre eller maursyre) som virkestoff. Slike legemidler omsettes på apotek og må om nødvendig foreskrives av veterinær. Bruk av kjemiske eller syntetiske veterinærpreparater til forebyggende behandling er forbudt¹⁹⁴.

Hvis du benytter andre legemidler og produkter enn propolis, bivoks, planteoljer, maursyre, melkesyre, eddiksyre, oksalsyre, mentol, thymol, eucalyptol og kamfer, skal følgende dokumenteres og meddeles kontrollorganet før produktene markedsføres som økologiske¹⁹⁵:

- a)** middel som brukes (produkt), inkludert spesifisering av den aktive substansen (virkestoffet)
- b)** diagnose
- c)** behandlingsmetode
- d)** varighet av behandlingen
- e)** tilbakeholdelsestid.

¹⁹² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 25

¹⁹³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 8, nr. 2

¹⁹⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 13 nr. 5.

¹⁹⁵ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 76 e)

4.9 Håndtering av biene

Det er forbudt å avlive bier på tavlene i forbindelse med høsting av produkter fra birøkt. Det er tillatt å avlive droneyngel som et ledd i å begrense angrep av *Varroa destructor*¹⁹⁶.

Fysiske inngrep, som for eksempel vingeklipping av dronninger, er ikke tillatt¹⁹⁷. Du kan skifte ut bidronningen ved å avlive den gamle bidronningen.

Ved håndtering av biene og høsting av honning er kjemiske eller syntetiske repellenter (avskrekkingsmidler) ikke tillatt¹⁹⁸.

Hvis du anser det som nødvendig å benytte røykpuster for å roe ned biene ved håndtering, må du kun fyre med naturlig materiale i røykpusteren.

4.10 Egenskaper ved bikuber og materialer som brukes i birøkt

Bikuber

Bikubene skal hovedsakelig være laget av naturlige materialer som ikke representerer noen risiko for forurensning av miljøet eller produktene fra birøkten¹⁹⁹. Materialer som kommer i kontakt med honningen må være av naturlig materiale (f.eks tretavler). Kassen rundt som ikke kommer i kontakt med honningen kan være av ekspandert polystyren (jackopor, styropor o.l.).

Du kan bare bruke naturlige stoffer som maursyre, melkesyre, eddiksyre, oksalsyre, mentol, tymol, eukalyptol, kamfer, propolis, voks og vegetabiliske oljer i bikubene²⁰⁰.

Voks

Voks som brukes i bikubene skal fortrinnsvis være voks fra økologisk godkjente bigårder²⁰¹. En viktig målsetning er å være mest mulig selvforsynt med voks, og det er derfor svært viktig at du som økologisk birøkter tar vare på egen bivoks.

Hvis du ikke finner økologisk voks på markedet, kan voks fra konvensjonelle enheter tillates. Dette forutsetter at voksen ikke inneholder stoffer som ikke er tillatt brukt i økologisk produksjon²⁰². Hvis du bruker voks fra konvensjonelle bigårder, må du skaffe dokumentasjon på at økologisk voks ikke var tilgjengelig da voksen ble innkjøpt. Slik dokumentasjon kan for eksempel være en bekreftelse fra Honningcentralen.

4.11 Rengjøring og desinfeksjon

For å beskytte materiell (rammer, bikuber, utbygde tavler) mot skadegjørere, er det kun tillatt å bruke produkter som står listeført i regelverket med de forutsetninger som er beskrevet der.

¹⁹⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 25, pkt. 3

¹⁹⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 18, pkt. 3

¹⁹⁸ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 13, pkt. 6

¹⁹⁹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 13, pkt. 3

²⁰⁰ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 13, pkt. 5

²⁰¹ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 13, pkt. 4

²⁰² Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, art. 44

For eksempel kan kaustisk soda benyttes. Fysisk behandling som vanndamp eller direkte flamme er også tillatt.

Til rengjøring og desinfisering av materiell, bygninger, utstyr, redskaper og produkter som brukes i birøkt, kan du kun bruke stoffer som står listeført i regelverket. For eksempel kan grønnsåpe benyttes. Rutiner for rengjøring og desinfeksjon skal dokumenteres.

Vedlegg 1: Gjødsel, jordforbedringsmidler og næringsstoffer²⁰³

<p>Betegnelse</p> <p>Sammensatte produkter eller produkter som inneholder bare materialene oppført nedenfor</p>	<p>Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår</p>
<p>Husdyrgjødsel</p>	<p>Produkter bestående av en blanding av dyreekskrementer og vegetabilsk materiale (strø)</p> <p>Ikke fra industrilandbruk</p>
<p>Tørket husdyrgjødsel og dehydrert hønsegjødsel</p>	<p>Ikke fra industrilandbruk</p>
<p>Kompostert husdyrgjødsel, herunder hønsegjødsel og kompostert husdyrgjødsel</p>	<p>Ikke fra industrilandbruk</p>
<p>Flytende dyreekskrementer</p>	<p>Bruk etter kontrollert gjæring og/eller hensiktsmessig fortynning</p> <p>Ikke fra industrilandbruk</p>
<p>Kompostert eller gjæret blandet husholdningsavfall</p>	<p>Produkt framstilt av kildesortert husholdningsavfall som er kompostert eller har gjennomgått anaerob gjæring med henblikk på biogassproduksjon</p> <p>Bare vegetabilsk og animalsk husholdningsavfall</p> <p>Bare når det er produsert i et lukket og overvåket innsamlingsystem godkjent av medlemsstaten</p> <p>Høyeste tillatte konsentrasjoner i mg/kg tørrstoff:</p> <p>kadmium 0,7, kobber: 70, nikkel: 25, bly: 45, sink: 200, kvikksølv: 0,4, krom (totalt): 70, krom (VI): ikke påviselig</p>
<p>Torv</p>	<p>Bruk begrenset til hagebruk (kommersielt hagebruk, blomsterdyrking, tredyrking, planteskoler)</p>
<p>Kompost fra soppdyrking</p>	<p>Det opprinnelige vekstmedium kan bare være framstilt av produkter i dette vedlegg</p>

²⁰³ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg I

<p align="center">Betegnelse</p> <p align="center">Sammensatte produkter eller produkter som inneholder bare materialene oppført nedenfor</p>	<p align="center">Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår</p>
Ekskrementer fra marker (markkompost) og insekter	
Guano	
Kompostert eller gjæret blanding av vegetabilsk materiale	Produkt framstilt av blandinger av vegetabilsk materiale som er kompostert eller har gjennomgått anaerob gjæring med henblikk på biogassproduksjon
<p>Biorester fra biogassproduksjon som inneholder animalske biprodukter, og som er nedbrutt sammen med materiale av vegetabilsk eller animalsk opprinnelse, som oppført i dette vedlegg</p>	<p>Animalske biprodukter (herunder biprodukter fra ville dyr) i kategori 3 og mage- og tarminnhold i kategori 2 (kategori 2 og 3 som definert i europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1069/2009) må ikke stamme fra industrilandbruk</p> <p>Framgangsmåtene må være i samsvar med kommisjonsforordning (EU) nr. 142/2011</p> <p>Skal ikke få anvendelse for spiselige deler av avlingen</p>
<p>Produkter eller biprodukter av animalsk opprinnelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> blodmel hovmel hornmel benmel eller degelatinert benmel fiskemel kjøttmel malte pels- og skinndeler ull pels (1) hår melkeprodukter hydrolyserte proteiner (2) 	<p>(1) Høyeste tillatte konsentrasjoner av krom (VI) i mg/kg tørrstoff: ikke påviselig</p> <p>(2) Skal ikke få anvendelse for spiselige deler av avlingen</p>
Produkter og biprodukter av	Eksempler: mel av oljekaker, kakaobelger,

Betegnelse Sammensatte produkter eller produkter som inneholder bare materialene oppført nedenfor	Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår
vegetabilsk opprinnelse til gjødsling	maltspirer
Hydrolyserte proteiner av vegetabilsk opprinnelse	
Tang og tare og tang- og tareprodukter	Når de er framkommet direkte gjennom i) fysiske prosesser, herunder dehydrering, frysing og maling ii) ekstraksjon med vann eller syre og/eller alkalisk løsning iii) gjæring
Sagspon og treflis	Trevirke som ikke er kjemisk behandlet etter felling
Kompostert bark	Trevirke som ikke er kjemisk behandlet etter felling
Treaske	Fra trevirke som ikke er kjemisk behandlet etter felling
Bløtt råfosfat	Produkter angitt i nr. 7 i vedlegg I A.2 til europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 2003/2003 om gjødsel, 7 Kadmiuminnhold på høyst 90 mg/kg av P ₂ O ₅
Aluminiumkalsiumfosfat	Produkter angitt i nr. 6 i vedlegg I A.2 i forordning 2003/2003, Kadmiuminnhold på høyst 90 mg/kg av P ₂ O ₅ Må bare brukes på basisk jord (pH > 7,5)
Thomasfosfat	Produkter angitt i nr. 1 i vedlegg I A.2 i forordning 2003/2003
Kaliumråsalt eller kainitt	Produkter angitt i nr. 1 i vedlegg I A.3 i forordning 2003/2003
Kaliumsulfat, eventuelt med innhold av magnesiumsalt	Produkt framstilt av råkaliumsalt gjennom fysisk ekstraksjon, eventuelt med innhold av magnesiumsalt
Vinasse og vinasseekstrakt	Unntatt vinasse fra salmiakkproduksjon

Betegnelse Sammensatte produkter eller produkter som inneholder bare materialene oppført nedenfor	Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår
Kalsiumkarbonat (kalk, mergel, kalksteinsmel, kalkholdige havalger, fosfatholdig kritt)	Bare naturlig forekommende
Magnesium og kalsiumkarbonat	Bare naturlig forekommende f.eks. dolomittkalk, malt magnesium, kalkstein
Magnesiumsulfat (kiseritt)	Bare naturlig forekommende
Kalsiumkloridløsning	Behandling av blad på epletrær etter påvist kalsiummangel
Kalsiumsulfat (gipsstein)	Produkter angitt i nr. 1 i vedlegg I D til forordning 2003/2003 Bare naturlig forekommende
Kalkslam fra sukkerproduksjon	Biprodukt ved sukkerproduksjon fra sukkerbete
Kalkslam fra produksjon av vakuumsalt	Biprodukt ved produksjon av vakuumsalt fra saltlake som finnes i fjell
Rent svovel	Produkter angitt i vedlegg I D.3 til forordning (EF) 2003/2003
Sporstoffer	Uorganiske mikronæringsstoffer oppført i del E i vedlegg I til forordning (EF) 2003/2003
Natriumklorid	Bare steinsalt
Steinmel og leire	
Leonarditt (ubehandlet organisk sediment rikt på humussyrer)	Bare dersom det er framstilt som et biprodukt av gruvedrift
Xylitt	Bare dersom det er framstilt som et biprodukt av gruvedrift (f.eks. biprodukt fra utvinning av brunkull)
Kitin (polysakkarid framstilt av skall av krepsdyr)	Bare dersom det stammer fra bærekraftig fiske som definert i artikkel 3 bokstav e) i rådsforordning (EF) nr. 2371/2002 eller

<p>Betegnelse</p> <p>Sammensatte produkter eller produkter som inneholder bare materialene oppført nedenfor</p>	<p>Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår</p>
	<p>økologisk akvakultur</p>
<p>Sedimenter rikt på organisk materiale fra ferskvannsmasser som er dannet under anaerobe forhold (f.eks. sapropel)</p>	<p>Bare organiske sedimenter som er biprodukter av forvaltning av ferskvannsmasser eller utvunnet fra tidligere ferskvannsområder</p> <p>Når det er relevant, bør utvinningen skje på en måte som gir minst mulig påvirkning av vannsystemet</p> <p>Bare sedimenter fra kilder som ikke er forurenset av plantevernmidler, persistente organiske forurensende stoffer og bensinlignende stoffer</p> <p>Høyeste tillatte konsentrasjoner i mg/kg tørrstoff:</p> <p>kadmium 0,7, kobber: 70, nikkel: 25, bly: 45, sink: 200, kvikksølv: 0,4, krom (totalt): 70, krom (VI): ikke påviselig</p>
<p>Biokull – pyrolyseprodukt framstilt av en rekke organiske materialer av vegetabilsk opprinnelse og anvendt som jordforbedringsmiddel</p>	<p>Bare fra plantematerialer, ubehandlet eller behandlet med produkter som er oppført i vedlegg II</p> <p>Høyeste verdi på 4 mg polysykliske aromatiske hydrokarboner (PAH) per kg tørrstoff (DM). Denne verdien skal vurderes på nytt annethvert år, idet det tas hensyn til risikoen for akkumulering som følge av gjentatt bruk</p>

Vedlegg 2: *Plantevernmidler*²⁰⁴

Nedenfor er det en liste over plantevernmidler som er godkjent i økologisk produksjon i EU. Videre er det et krav til at plantevernmidlene skal være godkjent for bruk i Norge jf. forskrift om plantevernmidler²⁰⁵.

En oversikt over preparater som er tillatt å bruke i økologisk produksjon i Norge finnes på Mattilsynet sine nettsider - [liste over preparater som kan tillates brukt i økologisk landbruk](#). En [oversikt over nytteorganismer som tillates](#) brukt finnes på Mattilsynets nettsider. Både midlene og nytteorganismene som kan benyttes i økologisk produksjon er godkjent av Mattilsynet i henhold til forskrift om plantevernmidler.

En gruppe i listen nedenfor er «basisstoffer». Dette er stoffer som kan benyttes som plantevernmidler, men som ikke markedsføres som dette. Nærmere informasjon om basisstoffer og hvilke som er godkjent å bruke i økologisk produksjon i Norge er tilgjengelig på Mattilsynet sine nettsider – [liste over basisstoffer, se tabell nederst i dokumentet](#).

1. Stoffer av vegetabilsk eller animalsk opprinnelse

Betegnelse	Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår
<i>Allium sativum</i> (hvitløkekstrakt)	
Azadiraktin utvunnet av <i>Azadirachta indica</i> (neem-tre)	
Basisstoffer (herunder lecitiner, sukrose, fruktose, eddik, myse, kitosanhydroklorid ¹ og <i>Equisetum arvense</i>)	Bare basisstoffer som definert i artikkel 23 i forordning (EF) nr. 1107/2009 som er næringsmidler som definert i artikkel 2 i forordning (EF) nr. 178/2002 , og som er av vegetabilsk eller animalsk opprinnelse. Stoffer skal ikke brukes som ugressmidler, men bare til bekjempelse av skadedyr og sykdommer. Liste over basisstoffer, se tabell nederst i dokumentet.

²⁰⁴ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg II

²⁰⁵ Jf. Forskrift om plantevernmidler nr. 455 av 5. juni 2015

Bivoks	Bare som sår balsam/sårbeskyttelse.
COS-OGA	
Hydrolyserte proteiner, unntatt gelatin	
Laminarin	Tare skal enten dyrkes økologisk i samsvar med artikkel 6d eller høstes på en bærekraftig måte i samsvar med artikkel 6c.
Feromoner	Bare i feller og dispensere.
Planteoljer	Alle bruksområder er godkjent, unntatt som ugressmiddel.
Pyretriner utvunnet av <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i>	
Pyretroider (bare deltametrin eller lambda cyhalotrin)	Bare i feller med særlige lokkemidler, bare mot <i>Bactrocera oleae</i> og <i>Ceratitidis capitata</i> Wied.
Kvassia utvunnet av <i>Quassia amara</i>	Bare som insektmiddel, repellent.
Repellenter (lukt) av animalsk eller vegetabilsk opprinnelse / sauefett	Bare på ikke-spiselige deler av avlingen og når avlingsmaterialet ikke spises av sau eller geit.

2. Mikroorganismer eller stoffer som produseres av mikroorganismer

Betegnelse	Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår
Mikroorganismer	Ikke av genmodifiserte organismer.
Spinosad	

3. Andre stoffer enn dem nevnt i avsnitt 1 og 2

Betegnelse	Beskrivelse, krav til sammensetning, bruksvilkår eller bruksrestriksjoner
Aluminiumsilikat (kaolin)	
Kalsiumhydroksid	Når det brukes som soppdrepende middel, bare til frukttrær, herunder i planteskoler, for å bekjempe <i>Nectria galligena</i> .
Karbondioksid	
Kobberforbindelser i form av kobberhydroksid, kobberoksyklorid, kobberoksid, Bordeaux-væske og trebasisk kobbersulfat	Opptil 6 kg kobber per hektar per år. For flerårige avlinger kan medlemsstatene som unntak fra første ledd fastsette at grensen på 4 kg kobber kan overskrides i et gitt år, forutsatt at den gjennomsnittlige mengden som faktisk er anvendt i en femårsperiode bestående av inneværende år og de fire foregående år, ikke overskrider 6 kg.
Diammoniumfosfat	Bare som lokkemiddel i feller
Etylen	Bare innendørs bruk som vekstregulerende middel kan tillates. Godkjenninger skal være begrenset til yrkesbrukere

Fettsyrer, inkludert grønnsåpe	Alle bruksområder er godkjent, unntatt som ugressmiddel.
Jernfosfat (jern-(III)-ortofosfat)	Preparater til overflatespredning mellom dyrkede planter»
Kiselgur (diatoméjord)	
Svovelpolysulfid (kalsiumpolysulfid)	
Parafinolje	
Kalium- og natriumhydrogenkarbonat (også kjent som kalium-/natriumbikarbonat)	
Kvartssand	
Svovel	

Vedlegg 3: Minste areal innendørs og utendørs areal og andre særtrekk ved lokalene²⁰⁶

1. Storfe, dyr av hestefamilien, sau, geit og svin

	Innendørsareal (nettoareal tilgjengelig for dyrene)		Utendørsareal (mosjonsareal, unntatt beiter)
	Minste levende- vekt (kg)	m ² /dyr	m ² /dyr
Avls- og oppføringsstorfe og avls- og oppføringshester	inntil 100	1,5	1,1
	inntil 200	2,5	1,9
	inntil 350	4,0	3
	over 350	5 og minst 1 m ² /100 kg	3,7 og minst 0,75 m ² /100 kg
Melkekuer		6	4,5
Avlsokser		10	30
Sauer og geiter		1,5 per sau/geit	2,5
		0,35 per lam/kje	0,5
Purker med unger på inntil 40 dager		7,5 per purke	2,5
Oppføringssvin	inntil 50	0,8	0,6
	inntil 85	1,1	0,8
	inntil 110	1,3	1
	Over 110 kg	1,5	1,2
Smågriser	over 40 dager og inntil 30 kg	0,6	0,4
Avlssvin		2,5 per hunddyr	1,9
		6 per hanndyr	8,0

²⁰⁶ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg III

	Innendørsareal (nettoareal tilgjengelig for dyrene)		Utendørsareal (mosjonsareal, unntatt beiter)
	Minste levende- vekt (kg)	m ² /dyr	m ² /dyr
		Dersom bingene brukes til naturlig bedekning: 10 m ² /avlrsåne	

2. Fjørfe

	Innendørsareal (nettoareal tilgjengelig for dyrene)			Utendørsareal m ² areal tilgjengelig på skift/dyr)
	Antall dyr/m ²	cm sitte- pinne/ dyr	rede	
Verpehøner	6	18	7 verpehøner per rede eller ved felles rede, 120 cm ² /fugl	4, forutsatt at grensen på 170 kg N/ha/år ikke overskrides
Fjørfe til oppfôring (i faste lokaler)	10 med høyst 21 kg levendevekt/ m ²	20 (bare for perle- høns)		4 per broiler og perlehøns 4,5 per and 10 per kalkun 15 per gås For alle nevnte arter skal ikke grensen på 170 kg N/ha/år overskrides
Fjørfe til oppfôring i mobile lokaler	16 ⁽¹⁾ i mobile fjørfehus med høyst 30 kg levendevekt/ m ²			2,5, forutsatt at grensen på 170 kg N/ha/år ikke overskrides

(¹) Bare i mobile hus der gulvarealet ikke overstiger 150 m², som er åpne om natten.

Vedlegg 4: Produkter til rengjøring og desinfisering²⁰⁷

1. Produkter til rengjøring og desinfisering av bygninger og anlegg for husdyrproduksjon nevnt i forordning 889/2008 artikkel 23 nr. 4:

- Kalium- og natriumsåpe
- Vann og damp
- Kalkmelk
- Kalk
- Ulesket kalk
- Natriumhypokloritt (f.eks. i form av flytende blekemiddel)
- Kaustisk soda
- Kaustisk kali
- Hydrogenperoksid
- Naturlige planteessenser
- Sitronsyre, pereddiksyre, maursyre, melkesyre, oksalsyre og eddiksyre
- Alkohol
- Salpetersyre (meieriutstyr)
- Fosforsyre (meieriutstyr)
- Formaldehyd
- Rengjøring og desinfisering av spener og melkeutstyr
- Natriumkarbonat

2. Produkter til rengjøring og desinfisering ved produksjon av akvakulturdyr og tang og tare nevnt i artikkel 6e nr. 2, artikkel 25s nr. 2 og artikkel 29a.

2.1. Forutsatt at gjeldende unionsbestemmelser og nasjonale bestemmelser som nevnt i artikkel 16 nr. 1 i forordning (EF) nr. 834/2007 overholdes, særlig europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 528/2012, kan produkter som brukes til rengjøring og desinfisering av utstyr og anlegg med akvakulturdyr til stede, inneholde følgende aktive stoffer:

- Ozon
- Natriumhypokloritt
- Kalsiumhypokloritt
- Kalsiumhydroksid
- Kalsiumoksid
- Kaustisk soda
- Alkohol
- Kobbersulfat: bare fram til 31. desember 2015
- Kaliumpermanganat
- Tefrøkake framstilt av naturlige kameliafrø (skal bare brukes i rekeproduksjon)
- Blandinger av kaliumperoksomonsulfat og natriumklorid som produserer hypoklorsyre

²⁰⁷ Jf. økologiforskriften § 3, jf. fo. (EF) nr. 889/2008, vedlegg VII

2.2. Forutsatt at gjeldende unionsbestemmelser og nasjonale bestemmelser som nevnt i artikkel 16 nr. 1 i forordning (EF) nr. 834/2007 overholdes, særlig europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 528/2012 og europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/82/EF, kan produkter som brukes til rengjøring og desinfisering av utstyr og anlegg både med og uten akvakulturdyr til stede, inneholde følgende aktive stoffer:

- Kalkstein (kalsiumkarbonat) til pH-kontroll
- Dolomitt til korrigerende av pH (skal bare brukes i rekeproduksjon)
- Natriumklorid
- Hydrogenperoksid
- Natriumperkarbonat
- Organiske syrer (eddiksyre, melkesyre, sitronsyre)
- Humussyre
- Peroksyeddiksyre
- Pereddiksyre og peroksyoktansyre
- Jodforer (bare med egg til stede)

Vedlegg 5: Fôrmidler

1. FÔRMIDLER AV MINERALSKE OPPRINNELSE

A	Kalkholdige skall av marine skjell	
A	Maerl	
A	Lithothamnion	
A	Kalsiumglukonat	
A	Kalsiumkarbonat	
A	Defluorinert monokalsiumfosfat	
A	Defluorinert dikalsiumfosfat	
A	Magnesiumoksid (vannfritt magnesium)	
A	Magnesiumsulfat	
A	Magnesiumklorid	
A	Magnesiumkarbonat	
A	Kalsiummagnesiumfosfat	
A	Magnesiumfosfat	
A	Mononatriumfosfat	
A	Kalsiumnatriumfosfat	
A	Natriumklorid	
A	Natriumhydrogenkarbonat	
A	Natriumkarbonat	
A	Natriumsulfat	

A	Kaliumklorid	
---	--------------	--

2. ANDRE FÔRMIDLER

Gjærings(bi)produkter fra mikroorganismer der cellene er inaktivert eller drept:

A	<i>Saccharomyces cerevisiae</i>	
A	<i>Saccharomyces carlsbergiensis</i>	

Vedlegg 6: Tilsetningsstoffer i fôrvarer

Tilsetningsstoffer i fôrvarer som er oppført i dette vedlegget, skal godkjennes i henhold til europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1831/2003⁽²⁰⁸⁾.

1. TEKNOLOGISKE TILSETNINGSSTOFFER

a) Konserveringsmidler

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
E 200	Sorbinsvre	
E 236	Maursvre	
E 237	Natriumformiat	
E 260	Eddiksvre	
E 270	Melkesvre	
E 280	Propionsvre	
E 330	Sitronsvre	

b) Antioksidanter

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
1b306(i)	Tokoferolekstrakter fra vegetabiliske oljer	
1b306(ii)	Tokoferolrike ekstrakter fra vegetabiliske oljer (deltariske)	

c) Emulgatorer, stabilisatorer, fortykningsmidler og geleringsmidler

(208) Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1831/2003 av 22. september 2003 om tilsetningsstoffer i fôrvarer (EUT L 268 av 18.10.2003, s. 29).

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
E 322	Lecitiner	Bare dersom de er framstilt av økologiske råvarer. Bare til bruk som fôr til akvakulturdyr.

d) Bindemidler og antiklumpemidler

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
E 535	Natriumferro-cyanid	Høyeste dosering: 20 mg/kg NaCl beregnet som ferrocyanidanion.
E 551b	Kolloidal silisiumoksid	
E 551c	Kiseldgur (diatoméjord, rensed)	
1m558i	Bentonitt	
E 559	Kaolinleire, asbestfri	
E 560	Naturlige blandinger av steatitt og kloritt	
E 561	Vermikulitt	
E 562	Sepiolitt	
E 566	Natrolitt-fonolitt	
1g568	Klinoptilolitt av sedimentær opprinnelse	
E 599	Perlitt	

e) Tilsetningsstoffer i ensilasje

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
1k	Enzymer og mikroorganismer	Bruk begrenset til produksjon av ensilasje når værforholdene ikke tillater tilstrekkelig gjæring.

2. SENSORISKE TILSETNINGSTOFFER

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
2b	Aromastoffer	Bare ekstrakter fra landbruksprodukter.

3. ERNÆRINGSMESSIGE TILSETNINGSTOFFER

a) Vitaminer, provitaminer og kjemisk veldefinerte stoffer med tilsvarende virkning

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
3a	Vitaminer og provitaminer	<ul style="list-style-type: none"> – Framstilt av landbruksprodukter. – Ved syntetisk framstilte vitaminer kan bare de som er identiske med vitaminer framstilt av landbruksprodukter, brukes til dyr med én mage og akvakulturdyr. – Ved syntetisk framstilte vitaminer kan bare vitamin A, D og E som er identiske med vitaminer framstilt av landbruksprodukter, brukes til drøvtyggere, etter forhåndsgodkjenning fra medlemsstaten basert på en vurdering av mulighetene for økologiske

drøvtyggere til å få i seg de nødvendige mengder av disse vitaminene gjennom sine fôrresjoner.

b) Forbindelser av mikronæringsstoffer

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
E1 Jern	Jernoksid Jern(II)karbonat Jern(II)sulfat, heptahydrat Jern(II)sulfat, monohydrat	
3b202 3b201 3b203	Kaliumjodid Kalsiumjodat, vannfritt Overtrukket granulert kalsiumjodat, vannfritt	
3b301 3b302 3b303 3b304 3b305	Kobolt(II)acetattetrahydrat Kobolt(II)karbonat Kobolt(II)karbonathydroksid(2:3)monohydrat Overtrukket granulert kobolt(II)karbonat Kobolt(II)sulfatheptahydrat	
E4 Kobber	Basisk kobberkarbonat, monohydrat Kobberoksid Kobbersulfat, pentahydrat	
3b409	Dikobberkloridtrihydroksid (TBCC)	
E5 Mangan	Mangan(II)oksid Mangan(II)sulfat, monohydrat Mangan(II)karbonat	
E6 Sink 3b609	Sinkoksid Sinksulfatmonohydrat Sinksulfatheptahydrat Sinkkloridhydroksidmonohydrat (TBZC)	

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
E7 Molybden	Natriummolybdat	
E8 Selen 3b8.10, 3b8.11, 3b8.12, 3b813 og 3b817	Natriumselenitt Natriumselenat Inaktivert selenberiket gjær	

4. AVLSTEKNISKE TILSETNINGSSTOFFER

ID-numre eller funksjonsgrupper	Stoff	Beskrivelse, bruksvilkår
4a, 4b, 4c og 4d	Enzymer og mikroorganismer i kategorien «Avlstekniske tilsetningsstoffer»	